

**Katedra:** Pedagogiky a Psychologie

**Studijní program:** Vychovatelství

**Studijní obor:** Pedagogika volného času

## DOPRAVNÍ VÝCHOVA HROU NA 1. STUPNI VYBRANÉ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

## TRAFFIC EDUCATION BY PLAY FOR THE FIRST STAGE AT SELECTED ELEMENTARY SCHOOL

Bakalářská práce: 11-FP-KPP-49

**Autor:**

Lenka STOKLASOVÁ

**Podpis:**

---

**Vedoucí práce:** PhDr. Milan Hrdina

**Konzultant:**

**Počet**

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
73	17	2	2	34	10 + 1 CD

CD obsahuje celé znění bakalářské práce.

V Liberci dne: 9. 9. 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI  
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická  
Akademický rok: 2010/2011

## ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka STOKLASOVÁ**  
Osobní číslo: **P09000319**  
Studijní program: **B7505 Vychovatelství**  
Studijní obor: **Pedagogika volného času**  
Název tématu: **Dopravní výchova hrou na 1. stupni vybrané ZŠ**  
Zadávající katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

### Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

#### CÍLE

1. Zjistit jaké jsou současné kvalitativní a kvantitativní parametry dopravní výchovy na 1. stupni ZŠ Josefův Důl
2. Vytvořit a prakticky ověřit návrh dopravních her pro 1. stupeň ZŠ Josefův Důl

#### METODY:

Dotazník  
Strukturovaný rozhovor

#### POŽADAVKY:

Vyhotovit minimálně dvě hry, ověřit je minimálně jednou na dvou třídách.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

1. HOSKOVEC, J; ŠTIKAR, J; ŠTIKAROVÁ, J. Psychologie v dopravě. 1. vydání. Praha : Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0606
2. ŠTIKAR, J., HOSKOVEC, J., ŠMOLÍKOVÁ, J. Psychologická prevence nehod (Teorie a praxe). 1. vydání. Praha : UK Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1096-5
3. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Aplikovaná sociální psychologie. 1. vydání. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-247-1642-9
4. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Velký psychologický slovník. 1. vydání. Praha : Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5
5. HEINRICHOVÁ, J. Bezpečná cesta do školy: projekt pro dopravní výchovu dětí. 1. vydání. Brno : Centrum dopravního výzkumu, 2006. ISBN 80-86502-32-5

Vedoucí bakalářské práce:

**PhDr. Milan Hrdina**  
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: 13. května 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: 27. dubna 2012



doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.



doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

vedoucí katedry

dne

13. 5. 2011

## Čestné prohlášení

**Název práce:** Dopravní výchova hrou na 1. stupni vybrané ZŠ

**Jméno a příjmení autora:** Lenka Stoklasová

**Osobní číslo:** P09000319

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 9. 9. 2013

---

Lenka Stoklasová

## **Poděkování**

Na tomto místě bych ráda vyjádřila své poděkování všem, kteří mi při zpracování bakalářské práce pomáhali, především panu PhDr., Ing. Milanovi Hrdinovi za jeho ochotu a cenné rady při konzultacích. Velký dík patří mým rodičům za jejich podporu při celém studiu.

Lenka Stoklasová

## **Anotace**

Bakalářská práce se zabývá dopravní výchovou na prvním stupni základní školy. Jedním z cílů je zjistit kvalitativní a kvantitativní parametry dopravní výchovy na vybrané základní škole. Druhým cílem je vymyslet dvě dopravní hry a realizovat je na 1. stupni vybrané základní školy.

Teoretická část popisuje pojmy od výchovy, vzdělávání přes stadia vývoje dítěte, význam školy, dopravní výchovy a hry. Zmíněna je i dopravní výchova v zahraničí.

Praktická část zjišťuje parametry dopravní výchovy z dotazníků a rozhovorů. Popisuje hry samotné i jejich realizaci na 1. stupni základní školy Josefův Důl.

## **Klíčová slova**

výchova, dopravní výchova, hra, škola, první stupeň

## **Annotation**

My Bachelor thesis is about traffic education on Primary Schools. The first goal of this work is find out qualitative and quantitative parameters of traffic education at chosen primary school. Second goal is to invent and implement two traffic games at the Primary School.

Theoretical part describes terms such as education and training, or stages of child development, importance of school, traffic education and games. Also traffic education abroad is mentioned.

Practical part find out parameters of traffic education from questionnaires and interviews. This part describes realisation traffic games at Primary School Josefův Důl.

## **Key words**

education, traffic education, game, school, primary school

# Obsah

<b>Úvod.....</b>	<b>10</b>
<b>1   Výchova .....</b>	<b>11</b>
1.1   Výchovné styly .....	12
1.2   Formy výchovy .....	13
<b>2   Vzdělávání.....</b>	<b>15</b>
2.1   Zásady vzdělávání.....	15
2.2   Cíle vzdělávání .....	16
2.3   Dítě jako subjekt vzdělávání.....	16
2.3.1   Mladší školní období.....	17
2.4   Vzdělání .....	19
<b>3   Škola .....</b>	<b>20</b>
3.1   Význam školy .....	20
3.2   Funkce školy .....	20
3.2.1   Mimoškolní výchova – volný čas.....	21
<b>4   Doprava v životě člověka .....</b>	<b>23</b>
<b>5   Dopravní výchova.....</b>	<b>26</b>
5.1   Návrh dopravní výchovy na 1. st. ZŠ dle RVP.....	28
5.2   Organizace působící v dopravní výchově.....	30
5.2.1   Organizace BESIP a dopravní výchova .....	31
<b>6   Dopravní výchova a hra.....</b>	<b>34</b>
6.1   Hra – její poslání.....	34
<b>7   Dopravní výchova v zemích EU .....</b>	<b>36</b>
7.1   Velká Británie .....	36
7.2   Německo .....	38
7.3   Finsko.....	39
<b>8   Shrnutí teoretické části .....</b>	<b>40</b>
<b>Praktická část .....</b>	<b>41</b>
<b>9   Cíle výzkumu a stanovení hypotéz.....</b>	<b>42</b>
9.1   Cíle.....	42
9.2   Hypotézy .....	42
<b>10   Tvorba autorského dotazníku a práce s ním .....</b>	<b>44</b>
10.1   Dotazník.....	44
10.2   Výběr respondentů .....	44
10.3   Postup práce s dotazníkem.....	44
<b>11   Vyhodnocení dotazníků .....</b>	<b>46</b>
11.1   Charakteristika výzkumného vzorku .....	46
11.2   Výsledky z dotazníků pro rodiče .....	47



<b>12</b>	<b>Strukturovaný rozhovor .....</b>	<b>52</b>
12.1	Obsah rozhovoru s učitelkou 2. a 3. třídy .....	52
<b>13</b>	<b>Cíle práce – výsledky .....</b>	<b>54</b>
13.1	K platnosti hypotéz .....	54
<b>14</b>	<b>Návrh her pro dopravní výchovu ZŠ Josefův Důl .....</b>	<b>56</b>
14.1	Historie ZŠ Josefův Důl .....	56
14.2	Popis her .....	58
14.2.1	1Hra – Dopravní rozcvička .....	58
14.2.2	2Hra – Dopravní pexeso .....	58
14.3	Realizace her .....	59
<b>15</b>	<b>Dotazník pro učitele k realizaci her .....</b>	<b>61</b>
15.1	Výběr respondentů .....	61
15.2	Postup práce s dotazníkem .....	61
15.3	Vyhodnocení dotazníku .....	61
15.3.1	Charakteristika výzkumného vzorku .....	61
15.3.2	Výsledky z dotazníku pro učitele .....	61
<b>16</b>	<b>Cíle práce – výsledky 2.....</b>	<b>64</b>
<b>17</b>	<b>Diskuse.....</b>	<b>65</b>
<b>18</b>	<b>Závěr.....</b>	<b>68</b>
	<b>Literatura.....</b>	<b>69</b>
	<b>Seznam příloh .....</b>	<b>72</b>
	<b>Seznam tabulek .....</b>	<b>73</b>
	<b>Seznam obrázků .....</b>	<b>73</b>
	<b>Seznam grafů .....</b>	<b>73</b>

## **Seznam zkratek**

apod.	- a podobně
BESIP	- bezpečnost silničního provozu
DV	- dopravní výchova
EU	- Evropská unie
KBP	- komisař pro bezpečnost provozu
mj.	- mimo jiné
např.	- například
resp.	- respektive
RVP	- rámcový vzdělávací program
s.	- strana
st.	- stupeň
tzn.	- to znamená
tzv.	- takzvaný
ZŠ	- základní škola

# Úvod

Tato bakalářská práce je věnována dopravní výchově na 1. stupni základní školy. V práci je popsáno, proč je dopravní výchova důležitá a co způsobilo, že se společnost začala touto tematikou zabývat. Byly to nehody, které se již od začátku automobilismu vyskytovaly, i když ze začátku nebyly tak četné jako dnes, protože nebylo tolik automobilů a jejich rychlost byla mnohem nižší než u dnešních automobilů. Právě děti na 1. stupni jsou ohroženy nejvíce, teprve se učí dopravní výchovu a z chodců se postupně stávají cyklisty a pouštějí se na silnici do provozu, i když za doprovodu osoby starší 15 let. Proto vznikla tato bakalářská práce, která popisuje parametry dopravní výchovy na Základní škole Josefov Důl. Je to venkovská škola a právě o to víc by děti měly mít povědomí o tom, jak se chovat správně nejen na silnici, ale i na chodnících, přechodech atd. protože v městském provozu se pohybuje více lidí jak na chodníku, tak na silnicích v autech.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části: na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část popisuje pojmy související s výchovou a vývojem dítěte, dopravní výchovou v České republice a v zahraničí.

Praktická část popisuje výsledky zkoumaných parametrů, a to díky dotazníkům pro rodiče, kde rodiče byli tázáni mimo jiné i na to, co to je dopravní výchova, jak by se měla podle nich vyučovat a zda by dopravní hra pomohla dětem lépe pochopit dopravní tematiku. S učiteli dopravní výchovy jsem udělala rozhovor, při němž jsem se učitelů ptala na to, co jim chybí v dopravní výchově, jak oni zapojují dopravní výchovu do předmětů atd. Poslední dotazník byl směřován na realizaci hry, tedy pro její objektivní posouzení byl vyplněn učiteli, kteří byli této realizaci přítomni.

# 1 Výchova

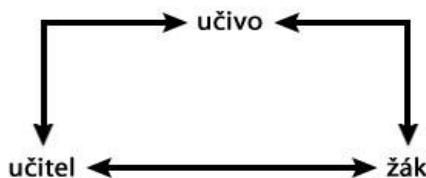
Výchova nás provází celý život, nejprve jsme vychováváni rodiči, školou a tím to nekončí, procesu výchovy podléháme celý život, i když už to není tak zřejmé. Roli vychovatele si nejvíce vyzkoušíme, když se sami staneme rodiči.

*„Výchova je záměrné, více či méně systematické rozvíjení citových a rozumových schopností člověka, utváření jeho postojů, způsobů chování, v souladu s cíli dané skupiny, kultury atd.“* (Hartl, Hartlová, 2000, s. 680).

Podle V. Pařízka:

- „výchova je univerzální jev, který probíhá od narození člověka po celý jeho život (permanentní charakter);
- výchova v obecném smyslu je jev, jehož podstatnými znaky jsou:
  - záměrné, soustavné a organizované působení na člověka;
  - při výchově se vždy účastní „vychovávající“, „vychovávaný“ a „obsah toho, čemu se vyučuje a učí“ = didaktický trojúhelník;
  - výchova má svou účelovost, která je vyjádřena jejími cíli.“

Obrázek 1: Didaktický trojúhelník



(www.is.muni.cz)

Pod pojmem výchova si každý z nás představí již zmiňovaný didaktický trojúhelník, i když si to ani neuvědomí. Zdá se tedy, že by ani žádná definice nebyla potřeba, když význam slova výchova zná každý. *„Podíváme-li se však do učebnic vědy o výchově – pedagogiky, zjišťujeme víceznačnost pojmu výchova (různí autoři ji vymezují rozdílně), vágnost (autor předmět svého pojednání ponechává nejasný) či nedůslednost (v tomtéž textu se pojem výchova užívá na různých místech v rozdílném pojetí).“* (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 261, 262).

Proto k zajištění „upřesnění významu termínu výchova bývá navrhováno rozdělení do tří významových koncepcí:

- *Normativní vymezení pojmu výchova – Výchovou se tu rozumí takové jednání vychovatele, kterým působí na vychovávaného se záměrem dosáhnout určitého pozitivního cíle (normy) ve vývoji osobnosti. Je zřejmé, že se tu předpokládá určitý hodnotový žebříček vychovatele.*
- *Preskriptivní pojetí výchovy – Pojednává především o prostředcích (metodách), které jsou vhodné k dosažení stanovených cílů (přičemž tyto cíle leží mimo oblast vlastní vědy o výchově a jsou určovány spíše morálkou společnosti i užšího společenství rodiny, školy apod.)*
- *Deskriptivní pojetí výchovy – Zkoumají se všechny ve skutečnosti nalézané postupy, jichž vychovatelé užívají, ať už vedou k žádoucím, či k nežádoucím výsledkům. Nehodnotí se tedy, ale popisuje se – zájem je např. i o to, jak lze z dítěte vychovat bytost agresivní, panovačnou, sobeckou apod.“*  
(Klauner in Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 262).

## 1.1 Výchovné styly

Při výchově dítěte se setkáváme s výchovou záměrnou a výchovou spontánní.

K výchově záměrné je důležité mít výchovný cíl, k němuž se snažíme vychovávaného dovést, a to použitím výchovných prostředků, které pokládáme za nejvhodnější. Mohou to být např. tyto prostředky: odměny, tresty, poučení, vysvětlení, použití vzoru atd. Nejlépe můžeme záměrnou výchovu vidět ve škole, kdy učitelé mají cíle výchovy a vzdělávání jasně stanoveny v osnovách a doporučené postupy k jejich dosažení jsou naznačeny v metodických příručkách. Ani v rodinné výchově se bez záměrné výchovy neobejdeme, i když tu vymezení cílů a prostředků k jejich dosažení není tak přesné a pevné. Objevují se zde i metody odměny a trestu, kdy odměn by mělo být užíváno více než trestů a trest proměnit v neposkytnutí odměny čímž je dítě také potrestáno. (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Spontánní výchova již ze svého názvu napovídá, že se jedná o výchovu předem nepřipravenou tedy bez cíle. Dítě pozoruje chování svých rodičů a způsob soužití všech členů rodiny, čímž se ovlivňuje jeho osobnostní vývoj. Daným vzorcem rodinné interakce je ovlivněno duševní zdraví a vývoj dítěte. Rozmanitější vzájemné působení nastává tehdy, když se dítě narodí do rodiny, kde děti již jsou. (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Pro rozdělení způsobů rodičovské výchovy využíváme výchovné styly:

- „*Styl autoritativní – klade důraz na bezpodmínečnou poslušnost, podřízení dítěte autoritě rodiče, uposlechnutí všech příkazů a zákazů dospělé osoby bez výjimky a bez dlouhých diskuzí.*
- *Styl liberální – klade důraz na ponechání co největší volnosti dítěti bez omezování jeho vlastní aktivity.*
- *Styl demokratický – pokládá za nejdůležitější respektování dítěte jako samostatné bytosti s právem rozhodovat o sobě poměrně svobodně vzhledem k věku a k předpokládaným následkům jednání. Dítě však musí současně poznávat svou odpovědnost vůči druhým lidem v rodině i mimo ni. Rodiče jsou v tomto případě dítěti spíše staršími a zkušenějšími přáteli, spolupracujícími partnery. Klade se důraz na dosažení společně přijatelného řešení konfliktů a na význam společného rozhovoru.“*  
(Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 269).

Nejpříznivějším stylem výchovy se jeví demokratický styl, který ponechává dítěti určitou volnost, ale zároveň jsou určené určité meze a místo trestů se využívá spíše vysvětlení. Při výchově se určitě žádný rodič nedrží v jednom vyhraněném stylu a občas své požadavky povolí a jindy když je to potřeba, je na své dítě důraznější a přísnější. Také může nastat to, že každý rodič je ve výchovném stylu jiný. Např. otec je pro výchovu autoritativní a matka, aby tuto výchovu zmírnila, vychovává dítě velmi volně a občas před otcem zatají nějaké přestupky dítěte. Tento způsob výchovy je zcela nevhodný. (Langmeier, Krejčířová, 2006).

## 1.2 Formy výchovy

Formy výchovy se dělí na:

- „*výchovu školní – vyučování a výchova ve školním prostředí;*
- *výchovu mimoškolní – organizace a zájmové skupiny, zájmové studium, zájmové kroužky, veřejná výchova, veřejné sdělovací prostředky;*
- *výchovu rodinnou – výchova rodinou, harmonické vztahy mezi rodiči a dětmi;*
- *sebevýchovu – identifikace, sebepoznání, autoregulace a zpětná vazba.“*  
(www.is.muni.cz).

Myslím si, že výchova je důležitá již od počátku, a to výchovou v rodině, která je základem, např. pokud se dítě od rodičů či dalších členů rodiny nenaučí základům slušného chování, jen těžko to pak může dohnat výchova ve škole či mimo školu. Výchovné

působení školy může mít vliv jen tehdy, pokud dítě samo chce a doma je toto chování podporováno. Pokud rodiče sami neumí slušně pozdravit či poděkovat nemůžeme se divit, že to neumí ani jejich dítě. Často na dítě v tomto směru může mít větší vliv navštěvování zájmových kroužků, kde jsou také nastavena pravidla, která se musí dodržovat a mezi která bezpochyby patří i slušné chování jako ve škole. Pokud dítě tato pravidla nedodržuje, může od ostatních členů cítit, že je mezi nimi nežádoucí a to je pro něj velkým trestem, zvláště pokud si tento zájmový kroužek vybral sám a nechtěl by ho přestat navštěvovat. Uvědoměním si svého špatného chování a jeho změnou v přijatelné si může opět získat oblibu mezi ostatními členy kroužku.

## 2 Vzdělávání

V dnešní době se setkáváme s mezinárodním termínem education, který odpovídá jak pojmu vzdělávání, tak i pojmu výchova. „*J. Průcha doporučuje používat pojem edukace ve smyslu výchova a vzdělávání.*“ (Výrost, Slaměník, 1998, s. 261).

Vzdělávání je celoživotní proces, který je nejintenzivnější v dětství a v dospívání. V dnešní době se stále více projevuje nutnost ve vzdělávání dospělých, a to jak v souvislosti s profesí, rekvalifikací, tak i v osobnostní potřebě v rozvoji poznání a vzdělávání. (Výrost, Slaměník, 1998).

### 2.1 Zásady vzdělávání

Podle školského zákona (§2, č.561/2004 Sb.) je vzdělávání založeno na zásadách:

- *„rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace,*
- *zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce,*
- *vzájemné úcty, názorové snášenlivosti, respektu, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání,*
- *bezplatného základního a středního vzdělávání státních občanů České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí,*
- *svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání,*
- *zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu a vývoji a co nejširšího uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod,*
- *hodnocení výsledků vzdělávání vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem a vzdělávacími programy,*
- *možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání.*“



## 2.2 Cíle vzdělávání

Podle školského zákona (§2, č.561/2004 Sb.) obecnými vzdělávacími cíly jsou:

- *„rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života,*
- *získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání,*
- *pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost,*
- *pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti,*
- *utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého,*
- *poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku,*
- *získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.“*

Již od základní školy se zásady a cíle vzdělávání dodržují danou institucí. Na jejich dodržování ve školách dohlíží stanovené orgány. Hlavním vzdělávacím cílem podle mě je cíl zmíněný jako první, a to rozvoj osobnosti člověka tím však nepopírám důležitost ostatních obecných cílů.

## 2.3 Dítě jako subjekt vzdělávání

Vývoj každého jedince je v určitých fázích stejný, a tak obecný pohled na ontogenezi člověka hledá vývojové etapy, kterými by se dal charakterizovat vývoj každého jedince. (Paulík, 2005).

*„Používané pojmy k označení jednotlivých etap ontogeneze jako dětství, dospělost, mládí, stáří jsou relativní. Jejich faktické určení se odvíjí od biologického zrání organismu v čase konec konců i od kulturních zvyklostí a tradic.“* (Paulík, 2005, s. 39).

Pojmy stáří a mládí jsou asi nejvíce ovlivněny individualitou jedince. Člověk, který se sám o sobě cítí stále mladý, plný energie a zvládá mnoho činností, které by ani „dnešní mládež“ nezvládla se i v pokročilém věku nemusí považovat za starého. Naopak

u některých mladých lidí, kteří by měli mít plno zájmů a energie, ale tomu tak není a můžeme o nich říct, že jsou už staří, i když na to po fyzické stránce nevypadají.

Stejně tak rozdílný může být vývoj jedince, který je ovlivněn už od prenatálního období. Po narození na dítě působí plno faktorů z prostředí, ve kterém žije, a ty ovlivňují jeho vývoj.

Vývojové etapy (periodizační systém), (Paulík, 2005, s. 39)

- 1) *„Období prenatální (od početí -280 dnů, 9 kalendářních měsíců)*
- 2) *Období kojenecké (do 1 roku)*
- 3) *Rané dětství (do 3 let)*
- 4) *Předškolní dětství (do 6/7 let)*
- 5) *Školní dětství – mladší (do 11/12 let), starší, puberta (do 14/15 let)*
- 6) *Adolescence (do 18/21 let)*
- 7) *Mladší dospělost (do 30/32 let)*
- 8) *Střední dospělost (do 45 let)*
- 9) *Starší dospělost (do 60/65 let)*
- 10) *Stáří (do 75 let)*
- 11) *Pokračující stáří (nad 75 let, vysoký věk nebo krajní stáří nad 90 let)“*

Tato práce se bude zabývat dětmi – žáky na 1. stupni ZŠ, tedy vývojovou etapou mladšího školního dětství.

### **2.3.1 Mladší školní období**

J. Langmeier a D. Krejčířová ve své knize Vývojová psychologie označují mladší školní období jako *„dobu od 6-7 let, kdy dítě vstupuje do školy, do 11-12 let, kdy začínají první známky pohlavního dospívání i s průvodními psychickými projevy.“* (2006, s. 117).

Toto období v této životní etapě se může zdát jako méně zajímavé, protože se toho ve vývoji osobnosti jedince moc neděje. V porovnání s obdobím raného a předškolního dětství nejsou změny tak převratné a ani tak neklidné jako v nadcházejícím období pubescence. Toto už také poznamenala psychoanalýza (teorie osobnosti) v období tzv. latence – *„tedy jako etapu, kdy je ukončena jedna část psychosexuálního vývoje a základní pudová a emoční složka osobnosti dřímá nyní až do začátku pubescence, v níž se opět projeví v plné síle.“* (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 118).

Školák se přitom plynule rozvíjí dál a dosahuje výrazných pokroků, a to tím, že se od menšího dítěte, které své jednání a myšlení podřizuje vlastním přáním a fantaziím, liší

svým zájmem o pochopení okolního světa a věcí v něm. Tuto změnu lze pozorovat v činnostech, které dítě vykonává v kresbě, v písemných projevech, ale i v jeho mluvě. Postupně stoupá jeho zájem o knihy, kde se dozvídá něco nového o lidech, zemích a věcech. Vyhledává tedy cestopisy, historické povídky, dětské encyklopedie a dobrodružné romány. Upřednostňuje reálné ilustrace, kvůli přesné představě. Školák chce být aktivní a vše prozkoumat reálnou činností, proto jsou oblíbené pokusy a výzkumy. Proto Langmeier s Krejčířovou ve své knize označují toto období jako střízlivý realismus. S postupně se blížícím dospíváním se přístup k světu mění na kritičtější. (Langmeier, Krejčířová, 2006).

V knize Langmeiera a Krejčířové *Vývojová psychologie* Zdeněk Matějček uvádí „*samostatné rozlišení mladšího školního věku (zhruba 6-8 let), středního školního věku (přibližně mezi 9. a 12. rokem) a staršího školního věku (který se již kryje s pubescencí). Mladší školní věk pokládá v tomto užším pojetí za typické přechodné období mezi hravým předškolním věkem a vyspělejším chováním školáka. Děti v mladším školním věku jsou ještě hravé, jsou schopny se soustředit na jednu věc jen poměrně krátkou dobu (asi 10 minut), mají stále rády pohádky a ve svých hrách se chlapci a dívky ještě bez zábran mísí. Jako každé přechodné období i tato vývojová etapa s sebou přináší vyšší rozkolísanost a zranitelnost, a vyžaduje proto více trpělivosti a pomoci rodičů a učitelů. Střední školní věk je proti tomu stabilnější a vyhraněnější. Na školu se už většina dětí přijatelně adaptovala. Děti v tomto věku si však už pozorněji všimají vztahů mezi lidmi v rodině, v sousedství i jinde. Výrazně stoupá vliv dětské skupiny, jejíž normy se dítě snaží dodržovat, i když se někdy neshodují s normami rodiny. Za závažné vývojové změny v takto vymezeném středním věku Matějček pokládá zejména: a) přisvojení specifického chování vůči malým dětem – dívky i chlapci si osvojují způsoby, jak se na malé dítě naklánět, usmívat se na ně apod.; b) utváření rodičovských postojů, které mohou později do značné míry ovlivňovat skutečné chování k vlastním dětem; c) vytváření mužské a ženské identity – vědomí, že jsem chlapec – muž nebo dívka – žena, a kladné přijetí této skutečnosti. Proto se v této době již začínají skupiny chlapců a dívek většinou oddalovat. Přes všechny tyto pokroky je však dítě v tomto věku ještě dítětem a nelze od něho očekávat předčasné zralé chování.“ (2006, s. 119).*

Tedy rozlišení mladšího školního věku či období je téměř stejné, ale každý psycholog na to má vlastní názor a pohled, který získal ze svých zkušeností v praxi či z výzkumů. Společné ale mají to, že přechod z mateřské školy do školy základní je pro dítě

velkou změnou v jeho životě, a proto se na to musí brát ohled a pomoci dětem tuto novou zkušenost překonat.

To, že dítě nastoupí do školy, neznamená, že si přestane hrát, jeho hry jsou podobné těm z předchozího období. Změnou je jen to, že hry jsou bohatší, dítě se snaží hlavně ve společenských hrách vyhrát a vyhledává hry se složitějšími pravidly. Důležité ale je to, aby dítě vědělo, kdy má čas vymezený na práci a kdy na hry. Práce je pro dítě něčím novým, jsou to úkoly, které musí plnit, i když nevyplývají z jeho okamžitých potřeb a mají daný cíl. Je tedy vhodné vymezit kratší čas na přípravu do školy nebo do něj začlenit krátké přestávky, aby si dítě zvyklo na režim, kdy musí svou pozornost soustředit jen na práci. Jak už bylo řečeno své místo ve vývoji má stále i hra, které by měla být dopřána volnost bez výchovných a vzdělávacích účelů. *„To ovšem neznamená, že by práce nemohla být stejně zajímavá a lákavá jako hra a že by hra nemohla být stejně vážná jako práce a nepřispívala k výchově. Jen v tomto smyslu může být „škola hrou“ a „hra školou života“.“* (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 141).

## 2.4 Vzdělání

Často se zaměňují pojmy vzdělávání a vzdělání, oba jsou základními pojmy pedagogické terminologie. Jak bylo zmíněno už výše, vzdělávání je proces, který má různé významy, např.:

- *„Osobnostní pojetí: Vzdělání se chápe jako součást socializace jedince. Vzdělání je pak ta složka kognitivní vybavenosti osobnosti (osvojené vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty, normy), která se zformovala prostřednictvím vzdělávacích procesů.*
- *Institucionální pojetí: Vzdělání je společensky organizovaná činnost zabezpečovaná institucí školství, formálního vzdělávání, celoživotního učení (vzdělávání). Vzdělání jakožto instituce je ve společnosti bohatě diferencováno (rozlišováno) prostřednictvím úrovní vzdělání, stupňů a druhů. Běžně se takto rozlišuje základní vzdělání, středoškolské vzdělání, vysokoškolské vzdělání.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 292).

Vzdělání je to, co známe a umíme, naše hodnoty a postoje, a ty tvoří část naší osobnosti. Stupně vzdělání jsou od základního po vysokoškolské. Každý občan České republiky má právo na bezplatné základní vzdělání, které je v našem státě povinné jako povinná školní docházka.

### 3 Škola

Škola je institucí, kterou navštívil každý z nás. Do první třídy vstupují děti s touhou po vzdělání, po něčem novém čímž je i jiný režim než ve škole mateřské. Postupem do vyšších ročníků je touha po vzdělání individuálnější. Po dokončení základního vzdělání děti dosahují dalších úrovní vzdělání dle svých schopností.

#### 3.1 Význam školy

Je to „společenská instituce, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Pojetí a funkce školy se mění se změnami společenských potřeb.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2008, s. 238).

Škola nás připravuje na samostatný život. „Škola umožňuje každému jedinci získat kvalifikaci odpovídající jeho schopnostem a zaujmout pak zasloužené místo ve společnosti. V tom smyslu škola dává všem stejnou šanci a je garantem sociální spravedlnosti.“ (Výrost, Slaměník, 1998, s. 268).

Díky povinné školní docházce má právo na bezplatné základní vzdělání každý občan České republiky a tím má zaručen i stejný start do života.

#### 3.2 Funkce školy

Výrost a Slaměník ve své knize Aplikovaná sociální psychologie uvádí funkce školy, které lze vyvodit z postavení školy mezi rodinou a společností:

- „personalizační (formování jedince k samostatně jednající osobnosti)
- kvalifikační (orientace na výkon, znalosti, kvalifikaci)
- socializační (záměrné i nezáměrné působení na začlenění jedince do společenských a interpersonálních vztahů)
- integrační (propojení přípravy pro povolání, pro život v rodině, pro politickou a veřejnou sféru, ve smyslu akceptování, kritiky i korekce)“

(Výrost, Slaměník, 1988, s. 263).

V mateřské škole se děti připravují na vstup do základní školy, a to tím, že se učí sebeobsluze, hygieně, poznávání barev, zvířat, a mnoha dalším činnostem, ke kterým je vedou paní učitelky. Vše, co děti potřebují, mají v zázemí mateřské školy, ale vstupem na základní školu nastává změna: děti jsou vedeny k samostatnosti a nejsou už „vedeny za ručičku“. Když zapomenou pomůcky do vyučování či vypracovat si domácí úkol, dostanou

za to poznámku nebo domácí úkol navíc. Klade se tu důraz na dodržování pravidel, např. když chci něco říct, musím se přihlásit, v době vyučování musím poslouchat. Tím, že se dítě – žák stále něco učí, pozoruje kolem sebe spolužáky a srovnává se s jejich výkony, snaží se být lepší než oni, a to ho vede k lepším výsledkům. Nejde to ovšem vždy a dítě zažije i zklamání z toho, že nebylo nejlepší a v tu chvíli je znovu potřeba podpora rodičů, aby dítě neztratilo motivaci snažit se být lepší a nejen proto, aby bylo nejlepší ze třídy, ale proto, aby mohlo pozorovat své stoupající výkony.

Nejen nové poznatky z oblasti vědění, ale i nové kamarády získá vstupem do školy. Spolužáci nemusí být vždy jen ti, se kterými se kamarádí, setkává se i se žáky vyšších ročníků. Kamarádi nejsou jediní, koho dítě vstupem do školy pozná, jsou to i učitelé, které ho buď učí, nebo je jen potkává ve škole a musí vědět jak se k nim chovat.

### **3.2.1 Mimoškolní výchova – volný čas**

*„Mimoškolní výchova je činnost mimo vyučování. Činnost organizovaná školou, přesahující rámec předepsané výuky. Zahrnuje činnosti 1. celoškolní, např. slavnosti, akademie, společná shromáždění; 2. mimotřídní, doplňující výuku ve třídě; 3. organizované ve volném čase.“* (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 33).

Mimoškolní výchova je spojena s volným časem. S volným časem si může každý hospodařit podle svých představ – může relaxovat, sportovat nebo se věnovat jiným zájmům. Volný čas je ten, který nám zbude po povinnostech, jako jsou škola, práce, určité závazky, biologické potřeby (spánek, jídlo apod.). Pro trávení volného času existují také specializovaná centra, která nám pomohou náš volný čas naplánovat, vyplnit aktivitami podle našich představ. Navštívit můžeme i jednostranně zaměřená centra či kroužky podle našich zájmů „koníčků“ anebo jen z touhy si vyzkoušet něco nového.

Představa o trávení volného času dítěte, dospívajícího a dospělého se jistě liší. A to jak zájmy, tak i možnostmi – časovými, finančními, fyzickými.

*„Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé, účast na nich dobrovolná. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy. Prostředí, ve kterém děti tráví volný čas, je velmi různorodé. Může to být domov, škola, různé společenské organizace*

*a instituce. Mnoho dětí prožívá své volné chvíle ve veřejných prostranstvích, venku, na ulici, často bez jakéhokoliv dohledu, dokonce i bez zájmu dospělých. Tato situace je neuspokojivá, je tím ohrožena výchova dětí a často i jejich bezpečnost.“ (Pávková a kol., 1999, s. 15, 16).*

Se správným trávením volného času potřebuje řada z nás jistě poradit, jak ho co nejefektivněji využít a trávit podle našich představ, a tak postupně vznikl obor Pedagogika volného času.

Pedagogika volného času je mladý obor, který je velmi oblíben a žádaný, absolventi tohoto oboru jsou přínosem pro:

- *„střediska volného času dětí a mládeže,*
- *střediska ekologické výchovy,*
- *nevládní neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží,*
- *střediska nabízející programy pro využití volného času dospělých,*
- *organizace nabízející rozvoj týmu a pracovních kolektivů,*
- *základní školy – jako vedoucí školních družin a klubů.“ (www.kpp.tul.cz).*

*„Pojem pedagog volného času se začíná stále častěji používat. Lze ho použít pro označení profesionálního i dobrovolného výchovného pracovníka v podmínkách volného času. Vychovávání jedinci nemusí být jenom děti a mládež, ale i mladí dospělí, osoby středního i staršího věku.“ (Pávková, 2003, s. 17). Díky širokému uplatnění mohou absolventi lépe najít práci dle jejich představ a jejich zaměření.*

## 4 Doprava v životě člověka

Doprava v životě člověka tvoří jeho nedílnou součást, každý den se musíme ze svého domu dostat na určité místo a většinou to není jen jednou za den. K těmto přesunům z místa A do místa B využíváme dopravu osobní a je na nás, jestli zvolíme hromadnou nebo individuální dopravu.

V silniční dopravě se setkáváme opravdu se všemi členy jak už s chodci, cyklisty nebo těmi, kteří využijí některý z motorových prostředků, a to buď jako cestující či řidiči. Rozdílnost těchto členů je především v jejich zranitelnosti a rychlosti možného přesunu. Na to by měl myslet každý, kdo do dopravního provozu vstupuje. Bohužel ne každý si toto uvědomí a především chodci, kteří si myslí, že mají přednost na přechodu za každou cenu a vkročí na něj, když motorové vozidlo je také téměř na přechodu, riskuje svůj život zcela zbytečně. K bezpečnému pohybu na dopravních komunikacích bezpochyby patří i předvídavost, která nám může často zachránit život, nebo ho můžeme zachránit my někomu jinému, když včas reagujeme, protože jsme tuto situaci očekávali. *„Předvídavost je spjata se znalostmi a zkušenostmi.“* (Havlík, 2005, s. 129).

Jak jsem již připomněla, každý z nás si volí druh přesunu z místa na místo, a to již podle svých možností nebo potřeb. Doprava obecně zatěžuje životní prostředí a především se k tomu přidává rostoucí automobilový průmysl, přičemž dva automobily v rodině dnes není nic neobvyklého. A s tímto je spojena větší nehodovost. Např. každé ráno a každé odpoledne ve všední den je ucpané hlavní město Praha, tvoří se zde kolony a lidé za volantem pospíchají domů, a tak při možnosti volné jízdy svou jízdu zrychlí a bez plné koncentrace mohou snadno způsobit dopravní nehodu. Svůj vliv na nehodovost má také alkohol za volantem, který se v poslední době rozšířil. *„Jedno pivo mi nic neudělá“* tímto argumentem se před sebou řidiči ospravedlňují, ale i kdyby nehodu nezpůsobili, budou mít automaticky spoluvinu a navíc s nimi bude probíhat soudní řízení, proč jeli pod vlivem alkoholu. Další příčinou nehod za volantem automobilu je mladická nerozvážnost a předvádění se, zkoušení toho, co dokážou a co dokáže jejich auto. Ne málo mladých řidičů tímto přišlo o život nebo někoho o něj připravili.

*„Dopravní nehoda je událost, při níž vznikne smrt nebo zranění anebo škoda na věcech v přímé souvislosti s dopravním provozem. Dopravní nehoda vzniká v důsledku okolností, obvykle náhlých a nepředvídaných, které porušily správný a bezpečný chod dopravy. Víme, že k nehodě dochází spíše při určitém selhání lidského faktoru a v nevhodných podmínkách prostředí.“* (Štikar, Rymeš, Riegel, Hoskovec, 2003, s. 410).



*„Náchylnost k nehodám, neboli tendence k nehodám či nehodová dispozice, vyjadřuje relativní neschopnost člověka vyhovět požadavkům dopravní situace, které jsou náročné na jeho fyzickou, duševní a sociální připravenost k řešení dopravních úkolů.“ (Štikar, Hoskovec, Štikarová, 2003, s. 228).*

*„Přehled nejdůležitějších příčin chybných výkonů (nehodového jednání) z hlediska převážně psychologického zahrnuje:*

- 1. porušený zdravotní tělesný stav včetně nedostatků smyslových orgánů,*
- 2. nedostatek úsudkových schopností,*
- 3. nedostatek znalostí,*
- 4. nedostatek zručnosti, pohybových dovedností (nedostatek zkušeností a anticipace – předvídavosti),*
- 5. nedostatky v osobnostních vlastnostech,*
- 6. přechodné stavy:*
  - a) únava z předcházející činnosti, resp. z nevyspání, která mizí po odpočinku,*
  - b) okénko ve vědomí, přechodné útlumové stavy aktivní pozornosti nebo některých jejích složek bez únavy,*
  - c) přechodné emoce z rodinných, společenských a jiných důvodů, absorbující pozornost,*
- 7. alkohol a jiné drogy,*
- 8. chronické či akutní abnormní duševní stavy a neurózy, činnost v časové zátěži.“*

*(Štikar, Rymeš, Riegel, Hoskovec, 2003, s. 410).*

Proto je důležité, aby už od útlého věku děti věděly o tom, jak se mají chovat v provozu ať už jako chodci, později cyklisti a v neposlední řadě jako řidiči automobilu. Vzájemnou úctu k ostatním členům provozu a již zmiňovanou předvídavost – snažit se myslet za druhé.

Následující tabulka popisuje dělení dopravy dle různých kritérií.

**Tabulka 1: Přehled druhů dopravy ze skript: Základy dopravního inženýrství**

Dělení dopravy podle:	přepravovaného substrátu	vlastnictví dopravního prostředku	území působnosti	Dopravního prostředku
doprava	osobní	hromadná	meziměstská	železniční
				autobusová
				letecká
				lodní
				nekonvenční
			městská MHD	tramvajová
				trolejbusová
				autobusová
				metro
				rychlodráha
				rychlá tramvaj
				nekonvenční
	nákladní	veřejná		železniční
				silniční
				letecká
				potrubní
	osobní	individuální		automobilová
				motocyklová
				cyklistická
				pěší

(Kočárková, Slabý, Kocourek, Jacura, 2004, s. 6).

Silniční doprava: „každý člověk je určitým způsobem aktivním účastníkem dopravního provozu. To znamená, že se silničního provozu zúčastní současně osoby všech věkových skupin ve všech druzích účasti, a to jako aktivní, o svém bezprostředním chování se sami rozhodující účastníci. Přitom se jednotlivá osoba účastní provozu v nepravidelném časovém sledu a rozdílným způsobem (chodec, cyklista, řidič motorového vozidla atd.).“ (Štikar, Hoskovec, Šmolíková, 2006, s. 102).

K osobní přepravě je nejčastěji využívána silniční doprava.

## 5 Dopravní výchova

*„Termín dopravní výchova poprvé použil František Alexander Elstner<sup>1</sup> ve svých hodinách bezpečnosti v roce 1935.“ (Límová, 2006, s. 12).*

Potřeba dopravní výchovy bude stále spojována s řešením negativních dopadů motorizace společnosti, a to nejen z pohledu ekologického, ale hlavně z pohledu stále se zvyšujícího počtu dopravních nehod. *„Lze se proto shodnout na názoru, že dopravní výchova by se měla stát plnohodnotnou a pedagogicky účinnou součástí výchovy mladého člověka.“ (Límová, 2006, s. 10).*

V 30. letech 20. století se na již rozvíjejícím motorismu dalo pozorovat, že jeho rozvoj bude rychlý a spolu s ním nebudou jen klady spojované s rychlostí a pohodlím přesunu do cílového místa. Podle policejních statistik nehod bylo očividné, že se jejich počty zvyšují, *„např. v roce 1931 utrpělo lehké zranění 3263 osob, těžké 1122 osob a 48 lidí tehdy na silnicích hlavního města zahynulo, ať již řidiči nebo chodci. Protože nehodovost stoupla oproti předchozímu roku o 6%, společnost tento stav vzala na vědomí a začala se jím vážně zabývat.“ (Límová, 2006, s. 10).*

*„Počet usmrcených zranitelných účastníků silničního provozu je chápán jako jeden z nejzávažnějších problémů bezpečnosti provozu na pozemních komunikacích v ČR. Chodci a cyklisté, nejzranitelnější účastníci silničního provozu, tvoří 30% obětí v silničním provozu a tento podíl se nedaří snižovat. Zvýšení ochrany dětí a žáků na pozemních komunikacích je jednou z priorit dopravní politiky Ministerstva dopravy ČR a je jí věnována speciální pozornost, stejně tomu tak je i u dalších subjektů, včetně nevládních organizací.“ (clanky.rvp.cz).*

*„Nezastupitelnou roli v této oblasti má škola. Je třeba si uvědomit, že žáci základních škol jsou účastníky silničního provozu a budoucími řidiči a právě u nich může začít možná náprava chování a návyků celé společnosti, které se mj. odrážejí v chování v silničním provozu. Žáci rovněž dokážou ovlivnit chování svých rodičů. Smrtelná a těžká*

---

<sup>1</sup>František Alexander Elstner (1902-1974) narodil se v České republice, byl to prozaik, autor literatury pro mládež, motoristický cestovatel, skaut a novinář. Po vystudování práv si udělal nástavbu na učitele, práva ho nikdy nebavila a žít se jimi nechtěl. Od roku 1913 vstoupil do mladého a rychle se rozvíjejícího skautského hnutí a postupem času se stal jednou z vedoucích osobností českého skautingu. Mezi jeho další vášně patřil motorismus a psaní, společně s manželkou se vydal na svou první cestu v roce 1926. Automobilky, Areo a Škoda testovaly své nové vozy právě na dlouhých cestách F. A. Elstnera. Po jeho poslední cestě v roce 1959, která mu byla umožněna, jen do Sovětského Svazu pořádal už jen přednášky, propagoval skauting, psal pro děti a mládež a snažil se publikovat. Psal cestopisné reportáže pro mládež, kde zúročil své prožitky a zkušenosti. (www.wikipedia.cz)

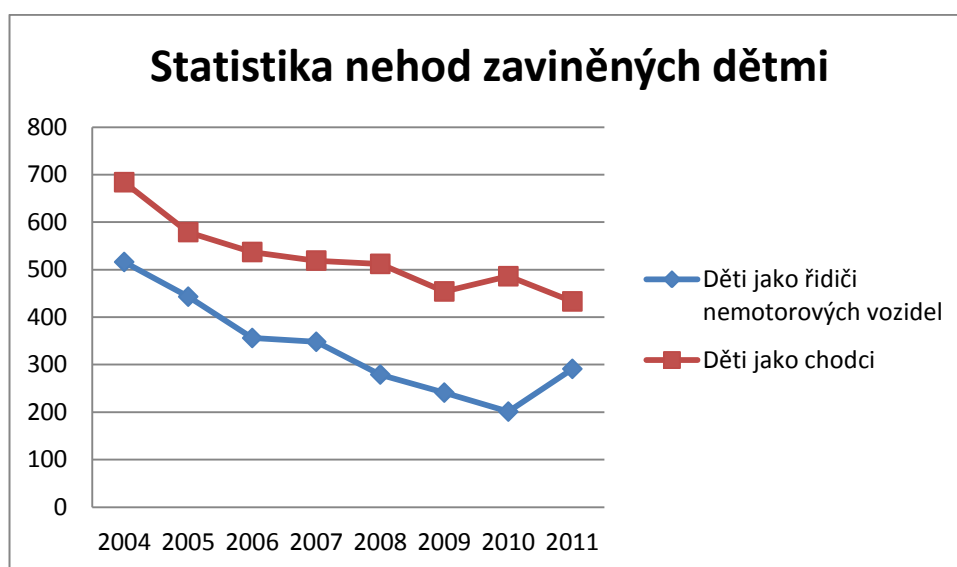
*zranění dětí poznamenávají život celých rodin na několik let či generací. Proto je v základních školách efektivní realizace témat týkajících se prevence bezpečnosti v silničním provozu obzvláště významná. Ministerstvo dopravy zajistilo zahájení kontinuální dopravní výchovy od rodiny po mateřské, základní a střední školy. Došlo také k rozvíjení a podpoře nových forem dopravní výchovy na všech stupních škol v rámci školních vzdělávacích programů. Témata dopravní výchovy jsou v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) zpracována.“ (clanky.rvp.cz).*

„Rámcový vzdělávací program vymezuje závazné „rámce“ pro jednotlivé etapy vzdělávání (předškolní, základní a střední vzdělávání).“ (wikipedeie.cz). Do rámcového vzdělávacího programu (RVP) škol bude dopravní výchova zařazena od školního roku 2013/2014.

Myslím si, že zařazení dopravní výchovy do RVP je správné protože ne všechny školy tuto tematiku vyučovaly v dostatečném rozsahu. Teď učitelé vyučující dopravní výchovu pomocí RVP zjistí co by se mělo v jakém ročníku vyučovat a zařadit to. Také by se díky němu měly sjednotit vědomosti v různých školách v daných třídách.

Výukou dopravní výchovy se sice ve školách vzdělávají žáci – děti, ale ty doma působí na své rodiče. Žák se ve škole naučí co je správné a pak na to může upozornit i své rodiče, když to tak nedělají. Stačí, když dítě při rychlé jízdě v autě řekne, že se bojí. Rodič by měl zpomalit na povolenou rychlost a myslet na bezpečnost celé posádky automobilu.

Následující tabulka znázorňuje statistiku nehod zaviněných dětmi v roli chodců a řidičů nemotorových vozidel.



Graf 1: Statistika nehod zaviněných dětmi

(Husáková, 2012, s. 37)

Z tabulky je zřejmé, že děti jako chodci zavinily v letech 2004 až 2011 více nehod než děti jako řidiči nemotorových vozidel (kolo). Největší rozdíl v počtu nehod je v roce 2010, kdy děti jako chodci způsobily téměř 500 nehod a děti jako cyklisti 200 nehod. Obě čísla nejsou moc přívětivá, a to počet 200 nehod je nejnižší z celého zaznamenaného období. Tato tabulka je dalším impulsem k vyučování dopravní výchovy na ZŠ v dostatečném rozsahu, ale i v rodinách by se rodiče měli zabývat touto tematikou.

## **5.1 Návrh dopravní výchovy na 1. st. ZŠ dle RVP**

### **Dopravní výchova 1. ročník ZŠ**

#### **Cíl výuky v daném ročníku:**

seznámit žáky se základními pravidly bezpečnosti v silničním provozu; položit základ pro pochopení bezpečného a ohleduplného chování; poznat nejbližší okolí s ohledem na bezpečnost silničního provozu

#### **Dílčí výstupy (RVP):**

##### **Žák**

- v běžných činnostech školy uplatňuje pravidla chůze po chodníku a po silnici
- bezpečně překoná silnici
- rozlišuje bezpečná a nebezpečná místa pro hru
- v modelových situacích prokáže znalost správného cestování autem
- rozezná a používá bezpečnou cestu do školy

### **Dopravní výchova 2. ročník ZŠ**

#### **Cíl výuky v daném ročníku:**

vést žáky k pochopení nutnosti bezpečného a ohleduplného chování, k uvědomování si rizik a nebezpečí v silničním provozu

#### **Dílčí výstupy (RVP):**

##### **Žák**

- správně používá pravidla chování na stezkách pro chodce (při akcích školy)
- rozeznává vybrané značky pro chodce
- bezpečně překoná silnici se světelnými signály
- rozlišuje a používá bezpečná místa pro hru

- v modelových situacích a při akcích školy uplatňuje pravidla správného cestování dopravními prostředky
- rozezná a používá bezpečnou cestu do školy, zvládá modelové situace “sám domů”

### **Dopravní výchova 3. ročník ZŠ**

#### **Cíl výuky v daném ročníku:**

rozvíjet schopnost uvědomovat si rizika a nebezpečí v silničním provozu, vnímat okolní dění všemi smysly a učit se vyvozovat správné závěry pro bezpečné chování; uvědomovat si ostatní účastníky provozu, zejména v roli chodce

#### **Dílčí výstupy (RVP):**

##### **Žák**

- reaguje v roli chodce na ostatní účastníky SP
- používá reflexní doplňky a zná jejich dopad
- v modelových situacích využívá osvojená pravidla chování na stezkách pro chodce, v obytné zóně
- rozeznává vybrané značky
- bezpečně překonává silnici se světelnými signály, přejde mezi zaparkovanými vozy a silnici s více jízdními pruhy
- ovládá pravidla jízdy na bruslích a koloběžce a využívá je
- v modelových situacích a při akcích školy uplatňuje bezpečné chování v dopravních prostředcích a na zastávkách

### **Dopravní výchova 4. ročník ZŠ**

#### **Cíl výuky v daném ročníku:**

být zodpovědný za svoje chování, uvědomovat si rizika a vztahy mezi všemi účastníky silničního provozu; hledat řešení krizových situací; zejména v roli cyklisty;

vnímat všemi smysly, zhodnotit a zpracovat získané informace a vyvodit z nich správné závěry pro bezpečnou cestu

#### **Dílčí výstupy (RVP):**

##### **Žák**

- popíše vybavu cyklisty a jízdního kola k bezpečné jízdě
- zná způsob a pravidla bezpečné jízdy na jízdním kole

- (při vhodných podmínkách školy) prokáže bezpečný pohyb na kole (na silnici, na stezkách i v terénu), chová se ohleduplně k ostatním účastníkům silničního provozu; bezpečně překoná s kolem silnici a zvládá základní manévry cyklisty
- vybere bezpečné místo pro pohyb na kole
- jako cyklista správně používá reflexní i ostatní doplňky a výbavu kola
- rozeznává vybrané značky
- naplánuje jednoduchý cyklistický výlet, včetně cesty dopravními prostředky; posoudí rizika cesty
- v modelových situacích prokáže znalost chování v krizové situaci

### **Dopravní výchova 5. ročník ZŠ**

#### **Cíl výuky v daném ročníku:**

upevňovat a rozvíjet získané vědomosti, dovednosti a návyky účastníka silničního provozu – chodce i cyklisty; poznávat vztahy mezi všemi účastníky, uvědomovat si je, učit se bezpečnému chování i v krizových situacích; seznámit se s první před-lékařskou pomocí

#### **Dílčí výstupy (RVP):**

#### **Žák**

- bezpečně ovládá pravidla chodce i cyklisty
- rozeznává další dopravní značky
- poznává vztahy účastníků silničního provozu
- odhadne dopravní situaci, její nebezpečí a vyvodí správné řešení; snaží se zachovat adekvátně situaci
- zná ohleduplné chování a osvojuje si ho
- snaží se předcházet nebezpečí s ohledem na sebe i ostatní účastníky silničního provozu

(clanky.rvp.cz)

## **5.2 Organizace působící v dopravní výchově**

Nejznámější organizací zabývající se dopravní výchovou a bezpečností na silnici je organizace BESIP – bezpečnost silničního provozu byla založena 1. května 1967, kdy byl založen její výkonný orgán. Ze začátku se BESIP snažil využít švýcarských a rakouských zkušeností. Usilovalo se o vybudování systému dopravní výchovy, který by provázel občana celý život. (www.ibesip.cz, 2012)

## 5.2.1 Organizace BESIP a dopravní výchova

*„V České republice je v současné době dopravní výchova v mateřských školách a na 1. stupni základních škol (prvouka), a to se zaměřením na problematiku bezpečné chůze a orientace v provozu na pozemních komunikacích (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání). Starší děti mají možnost naučit se dobře a bezpečně jezdit na kole a získat důležité řidičské návyky převážně jen díky obětavosti učitelů vedoucích v době mimo vyučování speciální kroužky a kursy, popř. díky systému práce dopravních hřišť v určitých oblastech. To je ovšem stav, který v žádném případě neodpovídá požadavkům a potřebám naší společnosti. Svědčí o tom i stále nepříznivá statistika dopravní nehodovosti.“ (www.ibesip.cz, 2012).*

### **Cíle dopravní výchovy dle BESIPu**

- bezpečné chování dětí v silničním provozu
- předvídat rizika, správně vyhodnocovat situace a vhodně jednat
- získání a utváření návyků do budoucna
- naučit děti vážit si života a chránit jej
- získání pozitivního životního stylu na silnicích

### **Doporučená osnova dopravní výchovy dle BESIPu**

BESIP rozděluje dopravní výchovu do těchto kategorií:

- a) předškolní věk
- b) 1. stupeň základní školy
- c) 2. stupeň základní školy
- d) mládež

#### **I. stupeň základní školy**

##### **Účast v silničním provozu:**

samostatní chodci, in-line, skateboard, koloběžka, pasažéři v autě, začínající cyklisté

##### **Co mají umět:**

#### **Společné pro 1. – 5. ročník**

- bezpečná cesta co školy



- chůze po chodníku, stezka pro cyklisty
- bezpečné přecházení vozovky na rovném a přehledném úseku, po přechodu pro chodce nadchodu a podchodu
- význam světelných signálů pro chodce
- schopnost rozeznat nebezpečná místa
- nebezpečná místa pro přecházení vozovky
- vidět a být viděn, chování za snížené viditelnosti
- základní dovednosti na kole, jízda na chodníku s rodiči, užívání cyklistické přilby
- bezpečné chování v automobilu – autosedačky a bezpečnostní pásy, působení na rodiče
- zásady bezpečného chování v hromadné dopravě (nastupování, vystupování, chování při jízdě, chování na zastávce)
- bezpečná místa pro hry dětí, sáňkování, lyžování

#### **Navíc pro 2. ročník a výše**

- chůze po silnici (krajnice – vozovka), nebezpečná místa pro chůzi po silnici
- chůze přes železniční přejezd bez závor i se závorami
- nebezpečí, která hrozí chodcům za snížené viditelnosti
- druhy hromadné dopravy
- vidět a být viděn – reflexní materiály za snížené viditelnosti
- zásady bezpečného chování v automobilu – autosedačky a bezpečnostní pásy
- způsoby pomoci starým a nemocným lidem v prostředích hromadné dopravy
- zásady kázně a ohleduplnosti k ostatním účastníkům silničního provozu (nepřekážet, neomezovat, neohrožovat ostatní)
- výcvik základních dovedností na kole – přilba

#### **Navíc pro 3. ročník a výše**

- doplňovat zásady správného chování chodce
- místa a úseky, kam je chodcům vstup zakázán
- vidět a být viděn – reflexní materiály za snížené viditelnosti
- zásady bezpečného chování v automobilu – autosedačky a bezpečnostní pásy
- světelné signály a pokyny policisty v silničním provozu
- pravidla pro bezpečnou jízdu na in-line, skateboardu a koloběžce

- vozidla se zvláštními výstražnými znameními a reakce na tyto signály
- první pomoc - způsob přivolání první pomoci při dopravní nehodě, ošetření drobných poranění

#### **Navíc pro 4. a 5. ročník a výše**

- upevňovat zásady správného chování chodce a cyklisty
- výuka a výcvik pravidel silničního provozu pro cyklisty (vyjíždění, jízda u pravého okraje, zastavení, vyhýbání, předjíždění, odbočování, jízda přes křižovatku atd.)
- povinné vybavení jízdního kola
- jízda na kole samostatně (bez doprovodu)
- první pomoc v improvizovaných podmínkách

#### Způsob:

předměty v rámci školského vzdělávacího programu, navazujícího na RVP,  
hra, pozorování, soutěžení

#### Prostředí, kde možno působit:

rodina, škola, družina, dětská dopravní hřiště, dětské zábavné akce, dětské pořady  
v TV, radiu, dětské časopisy

(www.ibesip.cz, 2012)

## 6 Dopravní výchova a hra

I dopravní výchova může být hrou, stačí výchovu podat hravou formou, aby děti zaujala. V dnešní době, kdy je technika velmi vyspělá, se dají dětem ve třídě promítat pomocí projektoru a interaktivních tabulí poučná videa, o kterých se pak s dětmi může vést diskuze, nebo se na toto téma vymyslí soutěž. Taková, která se dá použít hned v hodině a děti si při ní zopakují to, co se dozvěděly z videa. Tužka s papírem děti nezaujme natolik jako již zmiňovaná technika. Z pohledu, že děti při DV sedí v lavicích ve třídě, to ale neznamená, že děti nedokáže zaujmout např. dobře připravený pracovní list.

V rámci začleňování dopravní výchovy do daných předmětů se děti většinou setkávají s tím, že výuka probíhá ve třídě, ale většina škol podniká návštěvy dopravních hřišť. Na dopravním hřišti si děti prakticky vyzkouší mnoho z toho, co umí zatím jen teoreticky. Nemusí se přitom bát, že by je ohrozilo auto nebo jiné motorové vozidlo.

### 6.1 Hra – její poslání

Při vyslovení pojmu HRA si každý z nás představí téměř to samé. Rozdíly budou v tom, co za hru považujeme, někdo si vybaví hru jednotlivce naopak druhý hru ve skupině, někdo si představí jen hru dítěte a neuvědomí si, že hrát si dokáže i dospělý. Společné, ale tomu všemu bude, že ke hře není nikdo nucen a cítí se při ní dobře.

Mnoho odborníků se snaží o dosažení definice pro hru a o vysvětlení její podstaty vzniku a účelu. Každá z těchto definic má ovšem něco společného – to, co nezapomene připomenout žádný z odborníků ve své vyzkoumané definici, ať už se jedná o jeden bod, ve kterém se shoduje, nebo o více bodů. Definice shodující se ve více bodech podložených výzkumy značí, že právě ony by mohly být právě ty, ze kterých by se mohla vytvořit jedna platná definice. (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Uvedu tedy několik definic pro srovnání.

První z nich je definice z Pedagogického slovníku, kde Průcha, Walterová a Mareš popisují hru jako *„formu činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti. Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emoční, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický, terapeutický. Zahrnuje činnosti jednotlivce, dvojice, malé skupiny i velké skupiny. Existují hry, k jejichž provozování jsou nutné speciální pomůcky (hračky, herní pomůcky, sportovní náčiní, nástroje, přístroje). Většina her má podobu sociální interakce s jasně formulovanými*

*pravidly (danými dohodou aktérů nebo společenskými konvencemi). Ve hře se mnoho pozornosti věnuje jejímu průběhu (hry s převahou spolupráce, s převahou soutěžení).“ (2008, s. 75).*

Další definice je z pohledu vývojové psychologie: *„nejčastěji se zdůrazňuje, že hra je činnost (fyzická nebo psychická), která je vykonávána jenom proto, že je libá a že přináší dítěti (i dospělému, pokud si ještě dovede hrát) uspokojení sama o sobě, bez vnějšího uloženého cíle, ať je to činnost sama o sobě příjemná nebo i výrazně nepříjemná (např. dlouhé čekání v křoví bez pohybu při hře na schovávanou).“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 100).*

Poslední z uvedených definic vychází také z vývojové psychologie, a to od autora Karla Paulíka, který nejprve definuje hru samotnou a pak její vývoj. *„Hra je považována většinou odborníků za nejvýznamnější činnost dítěte od raného věku. Při hře je podstatná především činnost sama. Ta je cílem, spíše než dosažení nějakého jiného výsledku. Hra na jedné straně odráží tělesnou i duševní úroveň vývoje dítěte a současně je i jeho předpokladem. Za hru lze již považovat pohybovou aktivitu, která není obrannou reakcí ani neslouží přímo k uspokojení základních potřeb dítěte.“ (2005, s. 61).*

*„Vývoj hry vychází z manipulace s vlastním tělem (prsty na rukou, nohou apod.) a s předměty (hračkami). Brzy se hra stává prostředkem sociálního kontaktu (např. opakované vyhazování hraček z postýlky, které dospělý opětovně vrací, hra „kuk“...). Ve hře se také projevují individuální rozdíly. Za vrcholné období, jakýsi „zlatý věk“ dětské hry je považováno období kolem 10. roku věku. Člověk si však může hrát prakticky celý život. Hra je mu rozptýlením a zábavou i aktivním odpočinkem.“ (2005, s. 61).*

„Zlatý věk“ dětské hry, který Paulík charakterizoval do období kolem 10. roku věku dítěte, je nejspíše vymezen takto proto, že hra desetiletých dětí je mnohem více promyšlená, složitější a reálnější. Promyšlená hra je i rozsáhlejší a děti si ke hře dovedou připravit i vlastní pomůcky, a to buď samy nebo za pomoci rodičů.

Počet účastníků hry se vstupem do školy zvyšuje v porovnání s hrou v předškolním věku, kdy si děti začínají hrát spolu a spolupracovat při hře, dokonce se v ní dokážou i jeden druhému podřídit. (Paulík, 2005).

Nejdůležitější hry vstupem do školy jsou hry pohybové, které kompenzují duševní práci a dlouhé sezení ve škole. A zejména zde se projevuje zájem o hry s pravidly, kdy pohybové hry mají postupně složitější pravidla. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008).

## 7 Dopravní výchova v zemích EU

Dopravní výchova samozřejmě není záležitostí jen České republiky. Zabývají se jí rovněž ostatní státy EU. V následující tabulce můžeme porovnat, jaká opatření státy přijaly. Některé státy, např. Polsko (v tabulce zmíněno jako stát bez plánu), má dopravní výchovu jako povinnou na základních školách a na nižších stupních středních škol, ale stát školy nefinancuje, tuto úlohu mají obce. Ministerstvo národního školství a sportu nemá na DV žádný rozpočet, proto je v tabulce označen jako bez plánu.

Tabulka 2: Přehled obsahů plánů pro zvýšení bezpečnosti

Obsah plánů pro zvýšení bezpečnosti z hlediska zásahů v její prospěch								
Stát	Opatření ke snížení rychlosti	Infrastruktura (např. cyklistické stezky, přechody pro chodce)	Nižší rychlostní limity v obytných zónách	Výchova	Praktický výcvik	Publicita - děti	Publicita - řidiči	Bezpečnostní vybavení – přilby, zadržné systémy
Švédsko	ANO	ANO	ANO	NE	NE	NE	ANO	NE
Velká Británie	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Nizozemí	Žádný plán							
Německo	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Maďarsko	Žádný plán							
Finsko	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO
Španělsko	ANO	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	NE	NE
Francie	ANO	ANO	ANO	ANO	NE	ANO	NE	NE
Polsko	Žádný plán				NE			

([www.cyklodoprava.cz](http://www.cyklodoprava.cz), s. 74)

Jako státy s nejlepším obsahem plánů pro zvýšení bezpečnosti v dopravě se podle tabulky jeví Velká Británie, Německo a Finsko. Tyto státy zaujímají kladný postoj ke všem zmiňovaným kritériím v tabulce.

Představím tedy tyto státy z pohledu dopravní výchovy blíže. Informace o dopravní výchově jsou čerpány a citovány ze stejného dokumentu jako předešlá tabulka.

### 7.1 Velká Británie

*„Ve Velké Británii není dopravní výchova (DV) ve školách povinná. Rozsah výuky záleží plně na vůli a zájmech jednotlivých škol a vyučujících. V rámci krajů působí Komisař pro bezpečnost provozu (KBP), který má, mimo jiné, na starosti podporu výuky dopravní výchovy ve školách.“*

*Materiály pro DV jsou vydávány vládními úřady, krajskými úřady, Královskou společností pro prevenci nehod a některými dalšími orgány, které se zabývají bezpečností provozu na pozemních komunikacích. Tyto materiály zahrnují:*

- *pracovní plány s materiály k jednotlivým činnostem v rámci DV (např. výchova chodců)*
- *dopravní materiály, které částečně spadají do jiných předmětů (např. zeměpis, matematika)*
- *plakáty*
- *videonahrávky*
- *brožurky pro děti*
- *CD*
- *interaktivní webové stránky“*

*(www.cyklodoprava.cz, s. 61).*

*DV vyučují především učitelé, ti mají největší podíl na výuce. „KBP poskytují školám podrobnosti o materiálech a programech v dané oblasti při tvorbě školních osnov pro nadcházející rok. Komisaři by měli učitelům poskytovat školení v době vyhrazené přípravě kurikula. Někteří komisaři zajišťují setkání v centrech bezpečnosti provozu v mimopracovní době. Účast je dobrovolná.“ (www.cyklodoprava.cz, s. 63).*

*„Dále v některých oblastech vyučují DV ve školách zástupci policie. Obecně však činnost policie pouze doplňuje KBP a zahrnuje návštěvy škol a diskuze nebo přípravu budoucích řidičů. Policejní úředníci mohou navštěvovat kurzy pro KBP.“ (www.cyklodoprava.cz, s. 63).*

*„Každý krajský úřad zajišťuje DV materiály vztahující se k:*

- *výcviku chodců (5-7 let)*
- *praktické výuce jízdy na kole (10-11 let)*
- *přípravě budoucích řidičů (16-18 let)*

*Typická témata zahrnutá v DV:*

- *používání bezpečnostních pásů*
- *nápadnost*
- *používání ochranných doplňků (např. přilby)*
- *určení bezpečných míst pro přecházení pozemní komunikace*
- *bezpečnější trasa (do školy)*

- *rozptýlení při přecházení pozemní komunikace – mobilní telefony*

*Programy pro budoucí řidiče jsou zaměřeny na rychlou jízdu, agresivní řízení, řízení začátečníků, rizika, hazardování a chování spolujezdce.*“ (www.cyklodoprava.cz, s. 67).

Tyto programy se mi zdají vhodné, protože seznamují budoucí řidiče a ostatní účastníky dopravy se všemi možnými riziky neuváženého chování. Správné chování spolujezdce by měl každý znát, ale v praxi tomu tak není. Proto jeho zařazení do programu je užitečné.

## 7.2 Německo

*„Německo je stát s federativním uspořádáním. Každá ze šestnácti spolkových zemí je odpovědná za vzdělávací strategii, včetně DV. V roce 1972 byl vydán oficiální dokument „Doporučení k DV“, který byl schválen ve všech spolkových zemích. Toto doporučení bylo v roce 1994 revidováno a je dodnes platné. V jeho rámci je vypracován například rozsah, témata a metody DV. Na tomto základě může každá ze spolkových zemí vytvořit vlastní program DV. V Německu existuje řada organizací zabývajících se bezpečností veřejné dopravy.“* (www.cyklodoprava.cz, s. 27).

Na základních školách v Německu se témata dopravní výchovy podobají těm v naší republice, *„zahrnují teoretickou a praktickou výuku chodců a cyklistů, znalosti o hromadné městské přepravě a automobilových pasažérech.“* (www.cyklodoprava.cz, s. 28).

Dopravní výchova v Německu a v České republice se podobají i v tom, kdo dopravní výchovu vyučuje. V Německu to jsou také učitelé, pouze s tou výjimkou, že na německých školách je vždy jeden učitel, který vykonává funkci poradce pro dopravní výchovu. Tento učitel musí projít zvláštním kurzem a měl by mít komplexní a podrobné informace v této tematice. Jeho úkolem je pomáhat svým kolegům při dopravní výchově. Učitelé se mohou obrátit i na zvláštní odborné poradce, kteří působí mimo školu na krajské úrovni a pořádají kurzy dopravní výchovy pro učitele. (www.cyklodoprava.cz).

Jako zajímavost mi přišla myšlenka, že by mladší žáky v dopravní výchově mohli vést ti starší. (www.cyklodoprava.cz).

*„V Německu DV poskytuje i policie. Policejní úředníci provádějí výcvik jízdy na kole v dopravních školách, ale také asistují školám při výuce chodců, bezpečnostních prohlídkách kol nebo odborných přednáškách o alkoholu, drogách a agresivním chování. Tito policisté prošli speciálním pedagogickým školením.“* ( www.cyklodoprava.cz, s. 28).

V Německu se povedlo dobře zařadit DV do výuky na základních školách. Na středních školách nejsou s DV stále spokojeni, a tak se hledají příčiny tohoto stavu. Mezi ně se především řadí malý časový prostor pro DV, dále málo kvalitních materiálů k výuce, DV nemá přímo určený vyučovací předmět, s nímž by se spojila. (www.cyklodoprava.cz).

## 7.3 Finsko

*„DV v mateřských školách, předškolních zařízeních a souhrnných školách je součástí systému DV, který pokrývá všechny období života. V tomto systému spolupracují různé veřejné a dobrovolnické organizace, pro něž byly vypracovány vhodné programy a materiály.“* (www.cyklodoprava.cz, s. 10).

Bezpečným silničním provozem a dopravní výchovou se zabývají směrnice, podle kterých se realizuje vzdělávání dětí v mateřských školách.

Ve Finsku existuje tzv. národní kurikulum, což je *„norma, tzn. Úřady samosprávy a školy je musí plnit“*. Národní kurikulum zahrnuje cíle předškolního a souhrnného vzdělání. Předškolní vzdělávání je určeno pro děti do 6 let, souhrnné vzdělání pro děti a mládež od 7 do 16 let. V kurikulu je zahrnuta i dopravní výchova. DV pro výše uvedené věkové skupiny je zajišťována i dobrovolnickými organizacemi a policií. (www.cyklodoprava.cz, s. 10).

Za to na vyšším středním stupni není dopravní výchova vyučována samostatně, je součástí jiných předmětů – obecnějších témat o bezpečnosti. Na některých středních školách je možnost zvolit si *„kurz vycházející z teoretické části řidičských zkoušek. Tradičně se DV zaměřuje na výuku předpisů.“* (www.cyklodoprava.cz, s. 10).

Za DV ve Finsku mají hlavní odpovědnost *„rodiče, zaměstnanci mateřských škol a učitelé předškolních zařízení a souhrnných škol.“* (www.cyklodoprava.cz, s. 10).



## 8 Shrnutí teoretické části

V teoretické části jsme se na základě prostudované odborné literatury nejprve dozvěděli o tom, co je to výchova, jaké styly a formy výchovy existují a jak působí na vychovávaného jedince. Dále jsme se dostali k dítěti jako subjektu vzdělávání, kde se nejprve objevily vývojové etapy jedince a pak se vyčlenila jedna etapa, a to mladší školní věk, kterému je věnována celá bakalářská práce.

V další kapitole jsme se zaměřili na školu, její význam a funkce. Součástí této kapitoly byla také mimoškolní výchova spojená s volným časem. Dále jsme se v bakalářské práci zabývali dopravou, jejími druhy, a to především silniční dopravou a jejím významem pro člověka. Téma dopravy se rovněž objevilo v kapitole o dopravní výchově, kde byla vysvětlena její nutnost a popsán návrh výuky dopravní výchovy na 1. stupni ZŠ podle RVP.

Organizace BESIP jako největší propagátor dopravní bezpečnosti dostala v této části bakalářské práce také své místo. Byly zde popsány cíle dopravní výchovy podle BESIPU a doporučená osnova DV podle BESIPU pro celý 1. stupeň. Dále se dozvěděli o hře a jejím poslání, bylo zde zmíněno několik definic hry. Teoretickou část jsme uzavřeli kapitolou o dopravní výchově v EU.

## Praktická část

Tato část bakalářské práce se zabývá dosažením stanovených cílů:

- zjistit jaké jsou současné kvalitativní a kvantitativní parametry dopravní výchovy na 1. stupni ZŠ Josefův Důl
- vytvořit a prakticky ověřit návrh dopravních her pro 1. stupeň ZŠ Josefův Důl

Nejprve zjištěním kvalitativních a kvantitativních parametrů dopravní výchovy na 1. stupni ZŠ. K dosažení tohoto cíle využiji dvě metody, a to dotazníku, který předložím rodičům a strukturovaného rozhovoru, který provedu s učiteli dopravní výchovy na 1. stupni ZŠ Josefův Důl. V dotazníku rodiče odpovídají na otázky týkající se dopravní výchovy a obdobné otázky jsou kladeny i učitelům. Strukturovaný rozhovor s učiteli je veden do hloubky dopravní výchovy na již zmiňované škole.

Ke splnění druhého stanoveného cíle – vytvořit návrhy dopravních her a realizovat je – použiji popis samotných her a jejich realizace. K objektivnosti hodnocení využiji dotazníku, který je určen pro učitele sledující realizaci her.

## 9 Cíle výzkumu a stanovení hypotéz

### 9.1 Cíle

Pro tuto práci byly určeny následující cíle:

- zjistit jaké jsou současné kvalitativní a kvantitativní parametry dopravní výchovy na 1. stupni ZŠ Josefův Důl
- vytvořit a prakticky ověřit návrh dopravních her pro 1. stupeň ZŠ Josefův Důl

K dosažení těchto cílů je zapotřebí určit hypotézy. Hypotézy se v práci potvrdí, nebo se vyvrátí.

### 9.2 Hypotézy

Pro splnění stanovených cílů jsem zvolila tyto hypotézy:

H1: Předpokládám, že návratnost dotazníků pro rodiče bude aspoň 60%.

H2: Předpokládám, že aspoň 80% rodičů bude rozumět pojmu dopravní výchova.

H3: Myslím si, že většina dětí nosí při jízdě na kole cyklistickou helmu.

H4: Předpokládám, že aspoň 30% rodičů jde dětem příkladem a při jízdě na kole nosí helmu.

H5: Předpokládám, že většina dětí navštívila dopravní hřiště.

H6: Myslím si, že většina rodičů bude souhlasit s dopravní hrou k lepšímu pochopení a zvládnutí dopravní tematiky.

H7: Domnívám se, že z hlediska učitelů bude ohodnocena úroveň dopravní výchovy na základní škole dle předem dané stupnice v průměru maximálně 2,5.

První hypotézu jsem zařadila proto, abych měla dostatek podkladů pro zpracování objektivních dat a tím mohla splnit první z cílů bakalářské práce. Díky hypotéze č. 2 zjistím povědomí rodičů o dopravní výchově, které by měl mít každý rodič, aby své děti „odmala“ vedl ke správnému chování v dopravním prostředí. Hypotéza č. 3 - pro každé dítě by mělo být už automatické, že si před jízdou na kole nasadí cyklistickou helmu; k tomu by mělo být vedeno rodinou i školou, která by toto měla v rámci dopravní výchovy zdůrazňovat. Na tuto hypotézu navazuje další, a to hypotéza č. 4. Ta slouží ke zjištění toho, zda rodiče jdou svým dětem příkladem, např. když toho nedbají při jízdě na

kole tím, že si nenasadí helmu, jak velkým příkladem pak asi dětem jsou při jízdě v automobilu. Dopravní hřiště by mělo navštívit každé dítě od druhé třídy v rámci dopravní výchovy ve škole, proto jsem hypotézu č. 5 zařadila a uvidím, zda se potvrdí. Vzhledem k připravovaným dopravním hrám pro mě výsledky hypotézy č. 6 budou zajímavé a předpokládám, že se potvrdí. Poslední hypotéza č. 7 bude vycházet ze strukturovaného rozhovoru, v němž se na dopravní výchovu na ZŠ Josefův Důl budu ptát učitelů prvního stupně, kteří DV vyučují.

# 10 Tvorba autorského dotazníku a práce s ním

## 10.1 Dotazník

*„Jak už název nasvědčuje, slovo „dotazník“ se spojuje s „dotazováním“, s otázkami. Je to způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Dotazník je nejfrekventovanější metodou získávání údajů. Dotazník je určen především pro hromadné získávání údajů.“ (Gavora, 2000, s. 99).*

Dotazník byl určen pro rodiče, kteří mají své dítě či děti na 1. stupni ZŠ Josefův Důl. Cílem dotazníku bylo zjistit, jaké povědomí mají rodiče o dopravní výchově a jak se podle názorů rodičů staví k tomuto tématu škola – jak rodiče hodnotí, co umí jejich dítě z DV atd.

Dotazník jsem zvolila z důvodu, že mohu v krátkém čase oslovit více respondentů. Jelikož je dotazník anonymní, nebudou se respondenti obávat odpovídat podle skutečnosti.

Dotazník má rozsah dvou stran formátu A4, na kterých je celkem 24 otázek. Otázky jsou uzavřené i otevřené. V otevřených otázkách může respondent plně vyjádřit svůj názor.

Dotazník se skládá ze tří částí. První část je zaměřena na demografické údaje respondenta. Druhá část zjišťuje postoj rodičů k dopravní výchově a přes jejich odpovědi i přístup školy k výuce dopravní výchovy. Třetí část je zaměřena na dopravní výchovu v praxi.

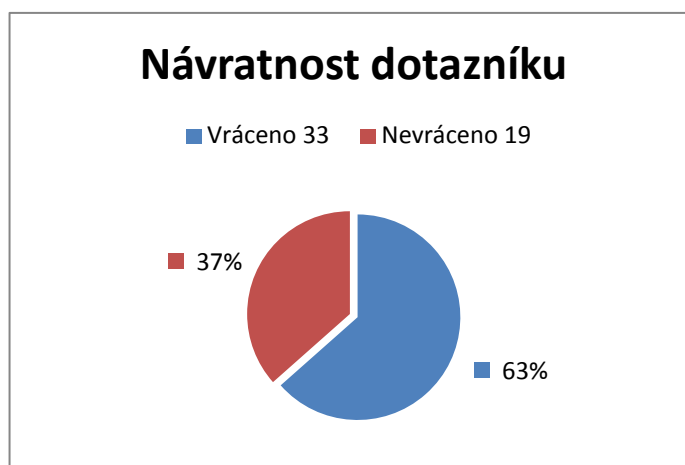
## 10.2 Výběr respondentů

Pro můj průzkum jsem si vybrala rodiče dětí z 1. stupně ZŠ v Josefově Dole. Dotazníky se k respondentům dostaly díky učitelům, kteří je ve škole rozdali dětem, a ty je pak přinesly vyplněné zpět do školy.

## 10.3 Postup práce s dotazníkem

Při přípravě dotazníku jsem vycházela především z cílů mé bakalářské práce a z vlastních zkušeností. Otázky jsem formulovala jasně a srozumitelně, aby jim respondenti porozuměli a mohli na otázky odpovídat. Nejdříve jsem se otázkami snažila zjistit informace o respondentech, následně otázky zjišťovaly povědomí rodičů o dopravní výchově a v poslední části dotazníku se otázky zabývaly dopravní výchovou v praxi (např. na dopravním hřišti).

V Základní škole Josefův Důl jsem na prvním stupni rozdala 52 dotazníků. Jejich návratnost byla nejprve dosti nízká – 14 dotazníků, ale postupně díky důslednosti učitelů se počet vrácených dotazníků zvýšil na 33.



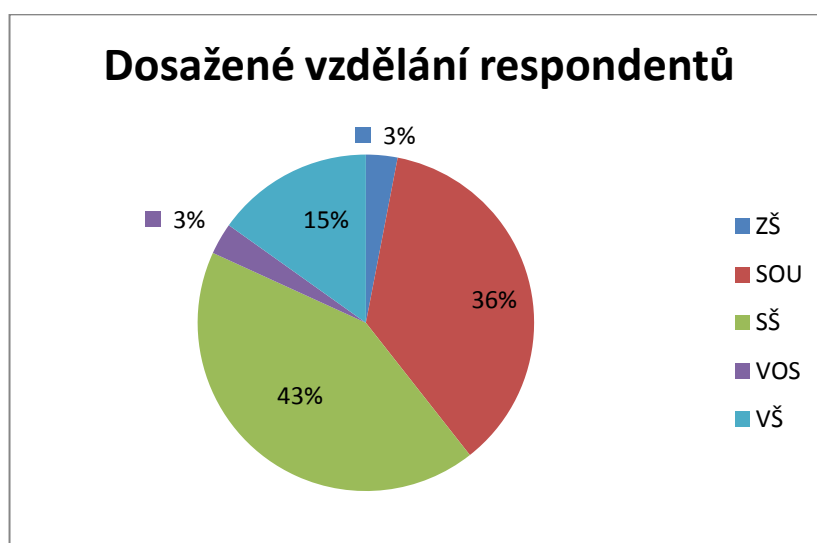
Graf 2: Návratnost dotazníků

# 11 Vyhodnocení dotazníků

## 11.1 Charakteristika výzkumného vzorku

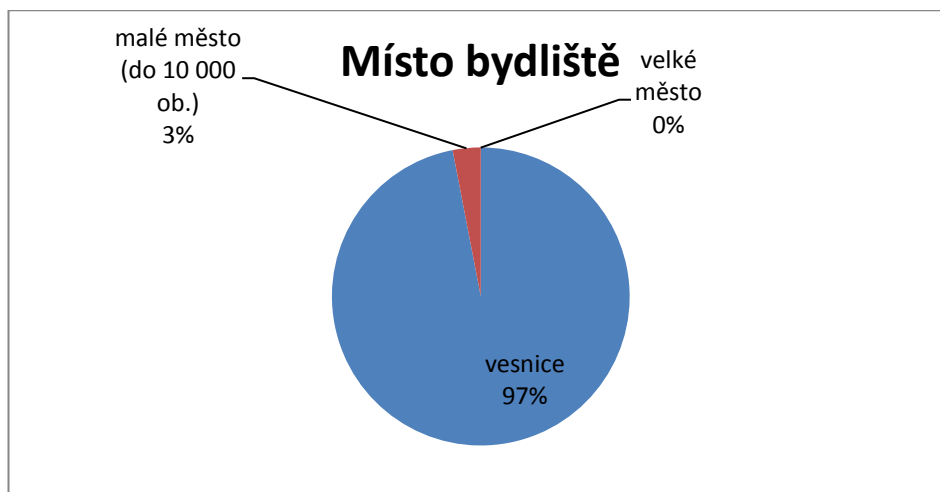
Dotazník vyplnilo celkem 33 respondentů, z toho 13 mužů/otců a 20 žen/matek, průměrný věk respondentů činil 39 let. Nejmladšímu respondentovi bylo 31 let a nejstaršímu 49 let.

Součástí dotazníku byla rovněž otázka na vzdělání respondentů. Základní vzdělání měl 1 z respondentů, střední odborné učiliště vystudovalo 12 respondentů, nejvíce, a to 14 respondentů, mělo středoškolské vzdělání. Vyšší odborné vzdělání měl 1 z respondentů a vysokoškolské vzdělání mělo 5 respondentů.



Graf 3: Dosažené vzdělání respondentů

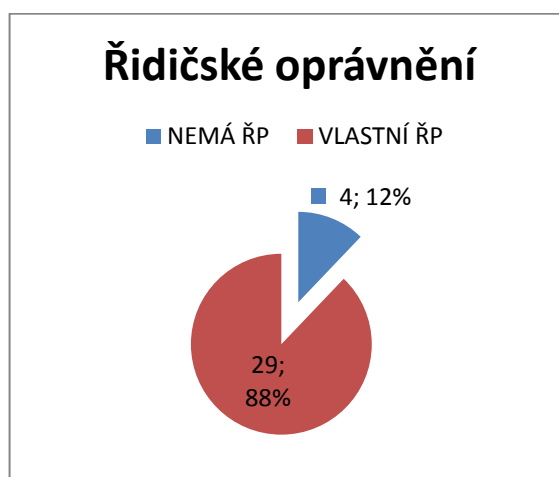
Nejvíce respondentů, 32 z 33, tedy 93%, odpovědělo, že bydlí na vesnici. Pouze jeden respondent odpověděl, že bydlí v malém městě (do 10 000 obyvatel). Tato otázka byla zařazena z důvodu zjištění, v jakém prostředí z hlediska dopravy se děti pohybují. Téměř všechny děti bydlí na vesnici, takže se nesetkávají s tak frekventovanou dopravou jako děti žijící ve městě. Proto se tyto děti musí na situaci, která je čeká ve městě, připravit v rámci dopravní výchovy.



Graf 4: Místo bydliště

## 11.2 Výsledky z dotazníků pro rodiče

Na otázku rodičům, zda jsou držiteli řidičského průkazu, odpovědělo 29 respondentů kladně a 4 záporně.

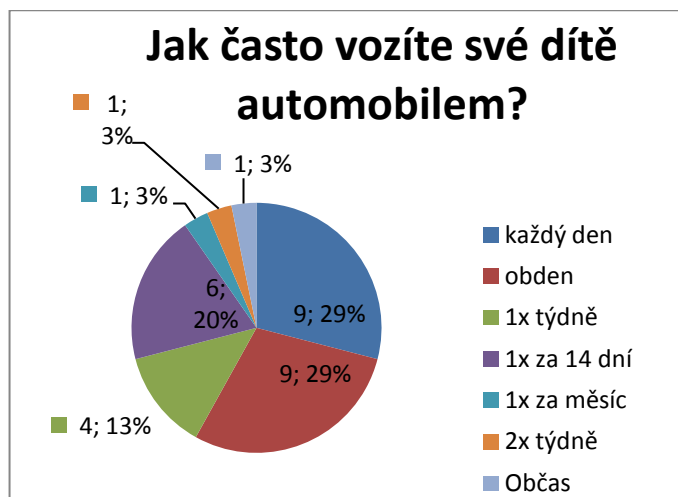


Graf 5: Řidičské oprávnění

Většina rodin vlastní automobil, pouze dvě rodiny z dotázaných respondentů nemají automobil.

„Dítě je v automobilu jen pasivním účastníkem silničního provozu.“ (Heinrichová, 2006, s. 4). Na otázku, jak často vozí své dítě automobilem, nejvíce respondentů odpovědělo na tyto dvě možnosti, a to každý den (9) a obden (9). Další četnost odpovědí si můžeme prohlédnout v grafu. Pozorujeme, že se některé děti mají šanci dostat do dopravního provozu v roli cestujícího v automobilu celkem často, a tak i pozorovat chování svých rodičů v roli řidičů. Rodiče by měli jít dětem příkladem a snažit se dodržovat pravidla silničního provozu.





**Graf 6: Jak často vozíte své dítě automobilem?**

Na otázku, co si představují pod pojmem dopravní výchova, většinou měli respondenti velmi podobnou odpověď – znát dopravní značky, správně se orientovat v provozu, ovládat základy dopravních předpisů, neohrožovat ostatní ani sebe, chovat se bezpečně, správně a slušně v silničním provozu, účastnit se praktických cvičení na dopravním hřišti. Na tuto otázku odpověděla většina respondentů, jen dva neodpověděli.

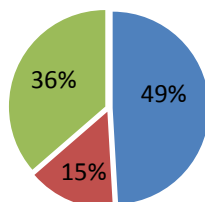


**Graf 7: Pojem dopravní výchova**

Na otázku, jak by se podle respondentů měla vyučovat dopravní výchova, mohli respondenti zvolit více odpovědí. Odpověď vyučovat dopravní výchovu venku (hřiště) vybralo 27 respondentů, odpověď ve třídě vybralo 8 respondentů, a za pomoci výkladu, videa, názorných ukázek vybralo 20 respondentů.

## Jak by se měla dopravní výchova vyučovat?

- venku (hřiště...)
- ve třídě
- za pomoci výkladu, videa, názorných ukázek



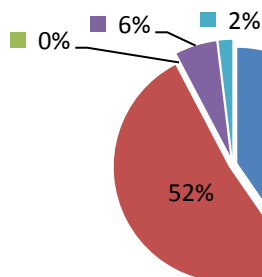
Graf 8: Jak by se měla DV vyučovat?

Podle rodičů by se DV měla vyučovat hlavně venku, škola navštěvuje dopravní hřiště s žáky 1. stupně od druhého ročníku. Využívá tak možnosti, aby si děti vyzkoušely to, co již umí teoreticky i v praxi, a to na bezpečném místě.

Otázka týkající se znalostí dopravních značek a předpisů u dětí ve smyslu, kdo je to naučil, ukázala, že respondenti připisují největší zásluhu škole (27), pak rodičům (21), dopravnímu hřišti (3) a mateřské škole (1). U této otázky rodiče opět mohli zvolit více odpovědí.

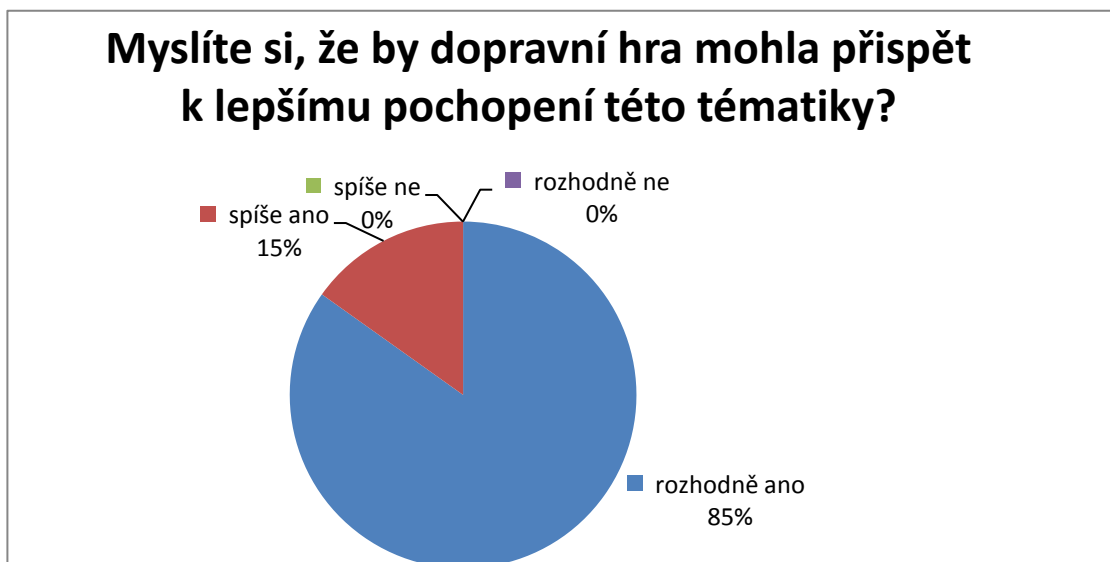
## Kdo naučil vaše dítě znát dopravní značky?

- rodiče
- škola
- kamarádi
- dopravní hřiště
- MŠ



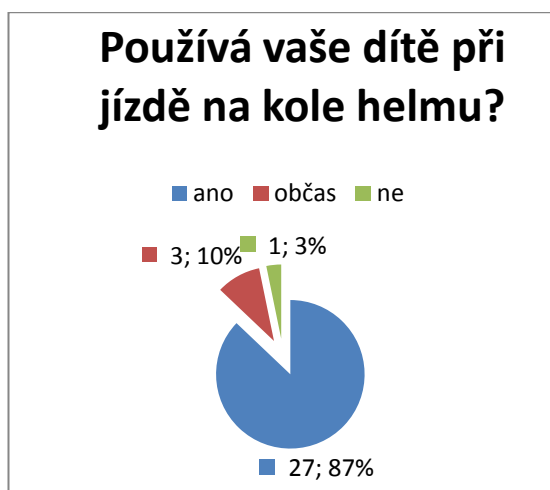
Graf 9: Kdo naučil vaše dítě znát dopravní značky?

Další otázka, zda si respondenti myslí, že by dopravní hra mohla přispět k pochopení a zvládnutí dopravní tematiky, byla do dotazníku zařazena z důvodu připravovaných dopravních her. Proto bylo pozitivní, že většina 28 respondentů odpověděla rozhodně ano a zbylých 5 spíše ano.



Graf 10: Myslíte si, že by dopravní hra mohla přispět k lepšímu pochopení této tematiky?

V dotazníku jsem se také ptala na to, zda děti používají při jízdě na kole helmu. Bylo překvapující, že 1 respondent odpověděl ne a 3 občas. Navazující otázka byla pro mě zajímavější z pohledu, jak jdou rodiče svým dětem příkladem. Zeptala jsem se rodičů, jestli používají při jízdě na kole helmu. Z 33 respondentů 4 napsali, že nejezdí na kole a ze zbylých 29 helmu nosí 12 respondentů, občas si ji vezme 10 respondentů a 7 respondentů ji nepoužívá. Myslím si, že 7 rodičů není tak mnoho, ale měli by jít dětem příkladem.



Graf 12: Používá vaše dítě při jízdě na kole helmu?



Graf 11: Použití helmy při jízdě na kole rodiči

Děti na 1. stupni od druhé třídy by měly dopravní hřiště navštívit se školou: 25 dětí dopravní hřiště navštívilo a 8 nikoliv.



**Graf 13: Navštívilo vaše dítě někdy dopravní hřiště?**

## 12 Strukturovaný rozhovor

Při rozhovoru jde nejčastěji o kontakt tváří v tvář, tím se může sledovat i vnější reakce respondenta. Obsahem rozhovoru jsou otázky a odpovědi. Na přístupu výzkumníka závisí odpovědi respondenta, v příjemné přátelské atmosféře se mu bude odpovídat lépe než při nepřístupném a chladném jednání výzkumníka. (Gavora, 2000).

*„Strukturovaný rozhovor znamená, že otázky a alternativy odpovědí jsou pevně dány. Takový rozhovor je vlastně ústním dotazníkem. Z časového hlediska je méně náročný.“* (Gavora, 2000, s. 111).

Otázky v rozhovoru měly zjistit, jaké názory na dopravní výchovu má vybraný učitel, který se jí zabývá na 1. stupni ZŠ Josefův Důl, jak ji zařazuje do jednotlivých vyučovacích předmětů, jaké k tomu využívá metody a pomůcky. Dále otázky byly zaměřeny na to, zda s žáky navštěvuje dopravní hřiště, zda ve škole nechybí nějaké materiály pro výuku a jestli se s žáky účastní některé dopravní soutěže. Nakonec učitelé ohodnotili úroveň DV na jejich škole.

### 12.1 Obsah rozhovoru s učitelkou 2. a 3. třídy

(12 let aktivně učí, učitelství 1. stupně)

Na otázku, co si představí pod pojmem dopravní výchova, odpověděla, že chování v dopravě jako chodci i jako cyklisti. Tato odpověď se podobá těm, které se objevovaly v dotaznících od rodičů. Při další otázce, do jakých předmětů zařazuje DV, odpověděla, že DV prostupuje všemi předměty a v průběhu rozhovoru doplňovala jejich názvy, protože ji k tomu navedly odpovědi na další otázky. Na otázku, jaké metody při výuce využíváte, je p. učitelka souhrnně nazvala jako dostupné, a to výklad, učebnice, pracovní listy, interaktivní tabule, promítání naučných filmů, např. Kostičky. Jako využívané pomůcky uvedla p. učitelka dopravní značky v podobě karet, modelů, stavebnic s tematikou města a dopravy, dále DVD a filmy. Ve škole postrádá interaktivní programy pro výuku.

Žáci 2. a 3. třída navštěvují dopravní hřiště v Jablonci nad Nisou, a to dvakrát ročně. Tématem výuky na dopravním hřišti pro tyto žáky je chodec. Na otázku, zda se s žáky 1. stupně ZŠ účastní dopravních soutěží, jsem dostala kladnou odpověď. Žáci 4. a 5. třídy se účastní Dopravní soutěže mladých cyklistů pořádané organizací BESIP. V této soutěži se v roce 2013 kvalifikovali čtyři žáci do krajského kola v České Lípě. Umístili se sice na předposledním místě, ale je to zatím největší úspěch ZŠ Josefův Důl v této soutěži. V roce 2012 se žáci dostali do oblastního kola, kde skončili na 3. místě. Paní učitelka by volila

10 až 15 hodin výuky DV za pololetí, protože jí chybí čas na výuku, hry a stavebnice s dopravní tematikou a hravé podněty. Jinak si myslí, že jí v dopravní výchově nic dalšího neschází. Úroveň dopravní výchovy na škole, kde vyučuje, hodnotí známkou 2–3, a to kvůli spolupráci mezi učiteli, prostupování předměty a třídami by se dalo vylepšit. Na konci rozhovoru mi paní učitelka sdělila, že se plánují besedy s městskou policií.

## 13 Cíle práce – výsledky

Z dotazníku pro rodiče vyplývá, že většina rodičů má pojem o tom, co to je dopravní výchova, a pokládá ji za důležitou součást výchovy svých dětí. Většina rodičů volí výuku DV venku a neméně velká část neopomíná na DV za pomoci výkladu, videa a názorných ukázek. Škola působí na děti ve znalostech dopravních předpisů a značek, toho si všímají i rodiče, kteří školu oceňují za to, že naučila jejich děti potřebným předpisům. Většina rodičů považuje dopravní hřiště za velmi užitečné a jako jim známé uvádí dopravní hřiště v Jablonci nad Nisou. Myslím si, že rodiče zmiňují právě toto hřiště, neboť jejich děti na něm jezdí v rámci výuky dopravní výchovy se školou. Kladné odpovědi všech respondentů na otázku týkající se dopravních her, zda by pomohly k lepšímu pochopení a zvládnutí dopravní tematiky, mi připravily pozitivní start k jejich realizaci.

Z dotazníku vyplývá, že někteří rodiče nevedou své děti k tomu, aby nosily při každé jízdě na kole helmu. Oni sami ji také nemají a někdy nepokládají za důležité, aby ji mělo i jejich dítě.

Z rozhovorů jsem zjistila, že paní učitelky zařazují DV do předmětů, do kterých to lze. Odpověď pana učitele, že si pomůcky na DV a přípravu dětí na dopravní soutěž musí shánět sám, mě překvapila. Ptala jsem se tedy p. učitelek, které mi řekly, že všechny hlavní pomůcky mají ze školy. Děti navštěvují dopravní hřiště od druhé třídy, četnost návštěv je pro žáky 2. až 3. třídy 2x v rámci školního roku. Děti ze 4. a 5. třídy zakončí výuku na dopravním hřišti zkouškou hodnocenou policisty, při jejím úspěšném absolvování získají Průkaz cyklisty. Průměrné hodnocení úrovně dopravní výchovy podle tázaných učitelů je 2,5. Jejich hodnocení bylo 2, 2,5, 3. Tyto hodnoty byly zvoleny především kvůli špatné komunikaci mezi učiteli. Dalším důvodem byla nízká iniciativa ze strany školy při přípravě dětí na dopravní soutěž, bez osobní iniciativy učitele by se děti na dopravní soutěž nepřipravily. Úspěchy na dopravních soutěžích se lepší, jak již bylo zmíněno, škola se při své poslední účasti dostala až do krajského kola v České Lípě.

### 13.1 K platnosti hypotéz

H1: Předpokládám, že návratnost dotazníků pro rodiče bude aspoň 60%. Tato hypotéza byla potvrzena. Návratnost dotazníků je 64%.

H2: Předpokládám, že aspoň 80% rodičů bude mít pojem o tom, co je to dopravní výchova. Tato hypotéza byla potvrzena, pojem o dopravní výchově má 94% respondentů.

H3: Myslím si, že většina dětí nosí při jízdě na kole helmu. Tato hypotéza byla potvrzena, 87% dětí nosí helmu.

H4: Předpokládám, že aspoň 30% rodičů jde dětem příkladem a při jízdě na kole nosí helmu. Tato hypotéza byla potvrzena. Bylo zjištěno, že z těch rodičů, kteří jezdí na kole, helmu nosí 41%.

H5: Domnívám se, že většina dětí navštívila dopravní hřiště. Tato hypotéza byla potvrzena, 75% dětí navštívilo dopravní hřiště.

H6: Myslím si, že většina rodičů bude souhlasit s dopravní hrou k lepšímu pochopení a zvládnutí dopravní tematiky. Tato hypotéza byla potvrzena. Pro dopravní hru se kladně vyjádřilo 85% rodičů.

H7: Domnívám se, že z hlediska učitelů bude ohodnocena úroveň dopravní výchovy na základní škole podle předem dané stupnice v průměru maximálně 2,5. Tato hypotéza byla potvrzena, průměrné hodnocení učitelů bylo přesně 2,5.



## **14 Návrh her pro dopravní výchovu ZŠ Josefův Důl**

Díky zkušenostem ze studia jsem byla schopna navrhnout dvě hry s dopravní tematikou a následně je zrealizovat. Mezi cíle her patřilo: zopakování si probrané látky popř. získání nových informací, seznámení se s novou hrou a novou, jinou metodou opakování.

### **14.1 Historie ZŠ Josefův Důl**

Tuto školu jsem si vybrala, protože jsem ji navštěvovala v rámci povinné školní docházky.

Základní škola Josefův Důl zahájila výuku dne 12. dubna 1920 přednáškou Antonína Oborníka (první kantor školy) o významu české školy. Provoz byl zahájen v tomto pozdním datu z důvodu překážek kladených Němci, v jejichž zájmu nebylo zřízení české školy v pohraniční oblasti. Zapsáno bylo 36 žáků, a to 16 chlapců a 20 dívek. Nedostatek finančních prostředků na platy učitelů a vybavení škol vyvolal stávky (2. – 14. 6. 1920) ve školách pohraničí. Stávky prostě obyvatelstvo plně podporovalo.

V prosinci roku 1920 došlo k přestěhování školy do Dolního Maxova, kde sídlí dodnes. Do školy již docházelo 52 žáků. Škola postupně zřídila knihovnu, byt pro správce školy, organizovala rodičovské schůzky, školní představení a výlety. V září 1929 byla zřízena mateřská školka. Škola pořádala i stravovací programy pro podvyživené děti, dodávala dítěti po dobu 6 měsíců jednu zdraví prospěšnou potravinu, např. kakao. V období 1938–1945 byla škola násilně uzavřena a správce školy byl nucen utéci do vnitrozemí. Po osvobození Čech byla opět jako česká škola otevřena. Nebylo však dost českých dětí, a proto do školy v Dolním Maxově docházely děti z uzavřených škol v Antonínově a Josefově Dole. Roku 1946 byla otevřena další třída, jelikož do školy byly přijaty děti německých antifašistů. Rozvrh dětí ovlivnil komunistický režim tak, že se musely účastnit průvodů a oslav, tvořit plakáty a představení k významným dnům tehdejšího režimu.

V roce 1946 byl obnoven provoz mateřské školy. Škola v Dolním Maxově byla přejmenována na Obecnou školu v Dolním Maxově. Škola otvírala nové třídy a přibývali učitelé, kteří byli většinou převeleni z měst.

Mezi žáky byli veliké sociální, náboženské i znalostní difference. Velmi chudé rodiny přicházely z hor do vesnic za živobytím, a to v průběhu celého roku a ve velkém počtu.

Tehdejší nedostatek učitelů způsobil, že se v jedné třídě učilo i 50 dětí v několika věkových kategoriích, s rozdílnými znalostními úrovněmi a s odlišným jazykem (maďarští Slováci, Němci, Slováci, Češi).

Na škole se v roce 1950 začal poprvé vyučovat cizí jazyk, ruština. Škola se přejmenovala na Národní školu v Dolním Maxově. V roce 1953 byla zřízena osmiletá škola a nainstalovány elektrické hodiny. V činnost byl uveden taneční kroužek, doučovací kroužek a pěvecký sbor. Roku 1957 na prohlídku zdejších skláren i školy byla pozvána zahraniční delegace z Asie a Afriky.

V roce 1961 došlo k rozšíření na devítiletou Národní školu Dolní Maxov. Svou činnost zahájil dramatický a sportovní kroužek, který na škole působí dodnes a vychovává úspěšné sportovce.

Došlo k formálním změnám a od roku 1978 se Národní škola Dolní Maxov definitivně přejmenovala na Základní školu Josefův Důl, stala se jedinou základní devítiletou školou pro oblast Josefův Důl, Antonínov, Maxov a Bedřichov. Školy v těchto místech byly zrušeny.

V současnosti Základní škola Josefův Důl bojuje s nedostatkem žáků a finančních prostředků, přesto neustále modernizuje školní vybavení a pomůcky. Snaží se pořádat výlety, exkurze a přednášky. V současnosti na škole funguje dramatický, šachový, dějepisný, jazykový, výtvarný a několik sportovních kroužků. Jsou pořádány dny otevřených dveří a besedy s rodiči, jednou ročně se v místním kině za spolupráce ochotnického divadelního spolku J. K. Tyl koná školní akademie, kde žáci předvedou svá hudební, pěvecká, taneční a dramatická vystoupení.

V současnosti je ředitelem Mgr. David Mánek, který tuto funkci vykonává druhým rokem.

(kroniky ZŠ Josefův Důl)

([www.nasejablonecko.cz](http://www.nasejablonecko.cz))



Obrázek 2: Budova ZŠ Josefův Důl

## 14.2 Popis her

### 14.2.1 1Hra – Dopravní rozevívka

Typ hry: rozevřívací

Počet hráčů: neomezen

Věk hráčů: 6–11 let (záleží na obtížnosti otázek)

Pomůcky: připravené otázky

Potřebný čas: 5–10 minut

Pravidla hry: Hráči stojí v kruhu, zády do vně kruhu, aby neviděli reakce ostatních hráčů. Všem hráčům se položí otázka, na kterou je odpověď ANO nebo NE, hráči odpovídají pohybem těla. Při odpovědi ano vzpaží ruce a stoupnou si na špičky, při odpovědi ne se předkloní a vyvěsí ruce. V této pozici zůstanou, dokud každý hráč neodpoví a vedoucí hry neřekne, že stačí, aby si mohl prohlédnout, kdo jak odpověděl. Kdo odpoví špatně, sedne si na místo, kde předtím stál. Sedět může čelem do kruhu. To samé platí pro hráče, kteří se budou snažit podvádět tím, že se budou rozhlížet kolem sebe a koukat, jak odpovídají ostatní. Vyhrává ten, kdo stále stojí v kruhu i po zodpovězení poslední otázky. Vítězů může být víc.

### 14.2.2 2Hra – Dopravní pexeso

Počet hráčů: 2–6

Věk hráčů: 6–11 let

Potřebný čas: 10–15 minut

Pomůcky: dopravní pexeso – sada 37 karet (karty jsem použila z internetové stránky organizace Dopravní Alarm)

Pravidla: Hra Dopravní pexeso funguje na stejném principu jako běžné pexeso. Karty se rozdají na stůl rubem nahoru. Hráč otočí dvě karty. Pokud nejsou shodné, otočí je zpět a hraje hráč po jeho levici. Pokud hráč otočí dvě shodné karty (se stejnou dopravní situací) popíše, na které z karet je dopravní situace řešena správně a na které špatně, zdůvodní proč. Tento hráč si dvojici karet nechá a hraje znovu. Pokud hráč otočí kartu, na které je Rošťák Eda, musí hráč Edovi popsat, co je na druhé kartě, kterou otočil, a zda je dopravní situace na ní řešena správně nebo špatně. Pak karty otočí zpět. Vyhrává ten, kdo má nejvíce shodných dvojic. Karta Rošťáka Edy zůstane na konci hry na stole.

### 14.3 Realizace her

S ředitelkou ZŠ Josefův Důl jsem se domluvila na realizaci her, kterou jsem provedla 10. 6. 2013. Nejprve jsem hry realizovala s 2. a 3. třídou (celkem 15 žáků) a další dvě vyučovací hodiny se 4. a 5. třídou (celkem 18 žáků). Druhý den jsem navštívila 1. třídu a také jsem s dětmi uskutečnila obě hry, i když původně pro ně byla připravena jen ta první. Jelikož byly velmi šikovné, představila jsem jim i hru Dopravní pexeso.

Nejprve jsem se představila společně s mým programem a začala jsem s realizací první hry. Děti jsem motivovala vstupní větou: „Vidím, jak by vám prospěl pohyb, abyste se probraly a byly připravené na další program. My si teď pohyb dopřejeme, a to tak, že vám budu pokládat otázky a vy mi na ně budete odpovídat pohybem.“ Přesunuli jsme se do zadní části třídy a tam vytvořily děti kruh. Ukázala jsem jim, jakým způsobem budou odpovídat, a děti si to vyzkoušely. Pak jsem jim vysvětlila pravidla a poté zodpověděla dotazy. Řekla jsem jim, ať se otočí zády. Hra začala cvičnou otázkou, po jejím zodpovězení začala hra „naostro“. Pokládala jsem otázky podle jejich obtížnosti, od lehčích po těžší. Po poslední otázce se otočili ti hráči, kteří zůstali ve hře, aby viděli, kdo vyhrál. Společně jsme si zatleskali a přistoupila jsem k debriefingu. U této aktivity jsem zvolila palcovou metodu. Vysvětlila jsem dětem, co po nich budu chtít, pak každý natáhl před sebe ruku, zavřel oči a hodnotil. Po ohodnocení všechny děti otevřely oči a palce nechaly, jak měly. Pomocí mluvícího kamene říkaly, proč hru takto hodnotily. Po vyjádření jsem jim poděkovala a přesunuli jsme se zpět do lavic.

Motivovala jsem děti k další činnosti tím, že si zahrajeme na inspektory dopravního provozu. Na interaktivní tabuli jsem dětem ukazovala dvojice obrázků s dopravní tematikou: jeden byl vždy správně a druhý špatně. Obrázky byly shodné s těmi, se kterými pak hrály Dopravní pexeso. Postupně jsem vyvolala vždy jednoho „inspektora“ a ten určil jednu dvojici, všechny děti se v této aktivitě postupně vystřídaly.

Pak jsem děti rozdělila do dvou skupin. První skupina inspektorů zaznamenávala na papír jednu dopravní situaci, inspirovat se mohli shlédnutými obrázky. Druhá skupina inspektorů si zahrála Dopravní pexeso. Vysvětlení pravidel Dopravního pexesa proběhlo před všemi žáky. Skupiny se pak vyměnily.

Rozdala jsem papíry a vysvětlila dotazy první skupině. Druhou skupinu jsem rozdělila ke dvěma stolům, aby si hráči mohli lépe zahrát. Rozdala jsem karty, znovu stručně připomněla herní pravidla a odpovídala na dotazy. Hru Dopravní pexeso jsem motivovala tím, že jako inspektoři musí být děti ve střehu a ten si právě při Dopravním

pexesu dobře procvičí. V čase, kdy děti kreslily a hrály pexeso, jsem procházela mezi nimi, kontrolovala je a odpovídala na jejich dotazy. Když dohrály, proběhl debriefing hry, a to tak, že nakreslily příslušného smajlíka podle toho, jak se jim hra líbila. Pak pomocí mluvícího kamene proběhlo zobecnění, při němž každý řekl, proč hru takto hodnotil. V části transferu se děti snažily přijít na to, co udělat příště lépe. Když děti dohrály a dokreslily, skupiny se vyměnily a obě hry proběhly znovu.

Když všichni skončili, poděkovala jsem jim za spolupráci.

Každou realizaci sledoval některý z učitelů, a proto jsem je poprosila o vyplnění dotazníku, který je popsán níže.

## **15 Dotazník pro učitele k realizaci her**

### **15.1 Výběr respondentů**

Pro tento dotazník jsem si vybrala učitele, kteří sledovali průběh realizace her. Jelikož program trval dvě vyučovací hodiny, vystřídali se u jedné realizace dva učitelé. Jeden dotazník tedy vyplňovali dva respondenti.

### **15.2 Postup práce s dotazníkem**

V přípravě tohoto dotazníku jsem vycházela z potřeby využít získané odpovědi pro objektivní zhodnocení mnou realizovaných her. Proto otázky byly formulovány tímto směrem. První část dotazníku byla věnována otázkám s faktografickými údaji a druhá část otázkám hodnotícím realizované hry. V druhé části dotazníku byly uzavřené i otevřené otázky.

### **15.3 Vyhodnocení dotazníku**

Dotazník pro zhodnocení dopravních her vyplnilo 5 respondentů, pro vyhodnocení odpovědí jsem tudíž měla k dispozici 3 vyplněné dotazníky. Paní učitelka 1. třídy byla přítomna u obou her.

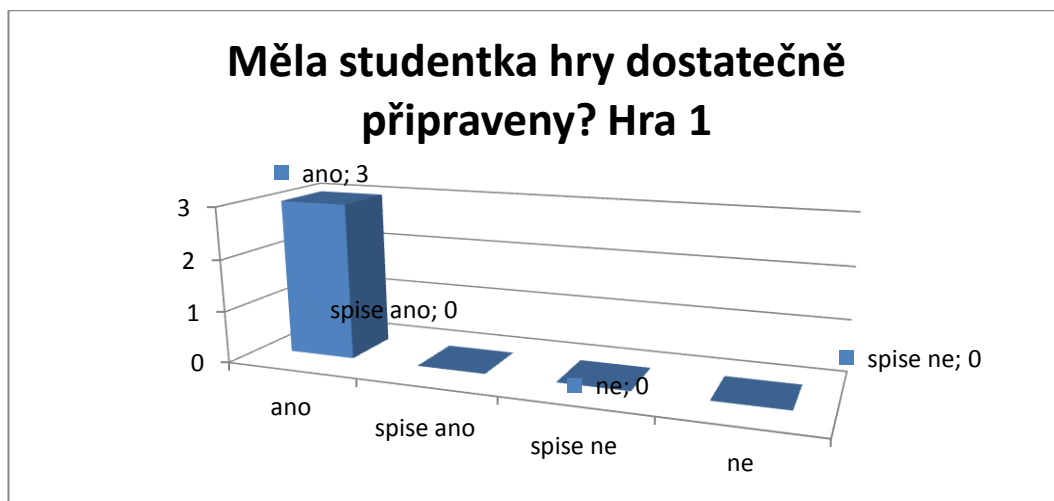
#### **15.3.1 Charakteristika výzkumného vzorku**

Dotazník vyplnili 2 muži a 3 ženy. Průměrný věk respondentů byl 43,2 let. Nejmladšímu respondentovi bylo 28 let a nejstaršímu 55 let.

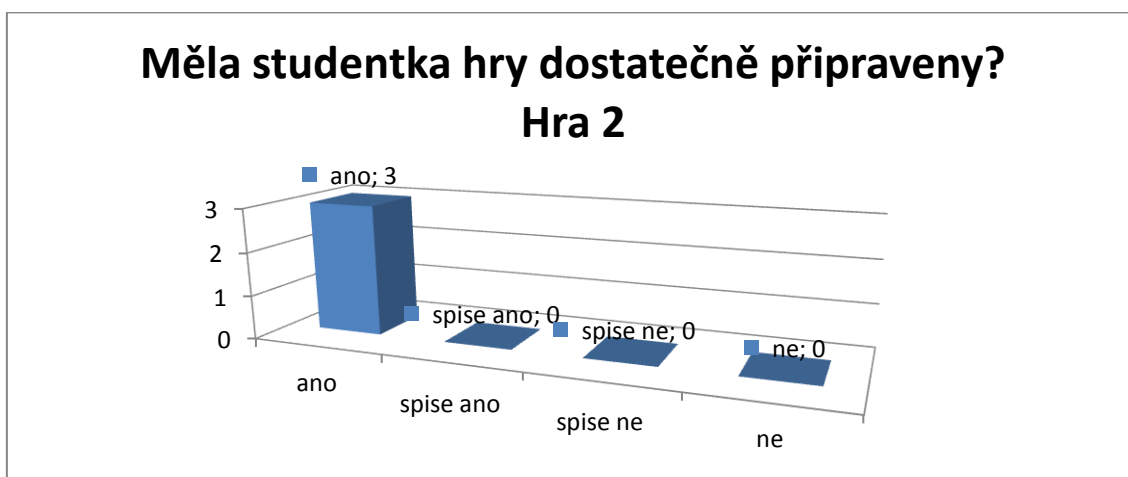
#### **15.3.2 Výsledky z dotazníku pro učitele**

Hra 1 v dotazníku znamená Dopravní rozcvička, hra 2 značí Dopravní pexeso.

Na první otázku, zda studentka měla hry dostatečně připraveny, odpověděli kladně všichni respondenti.



**Graf 14: Měla studentka hry dostatečně připraveny? Hra1**



**Graf 15: Měla studentka hry dostatečně připraveny? Hra 2**

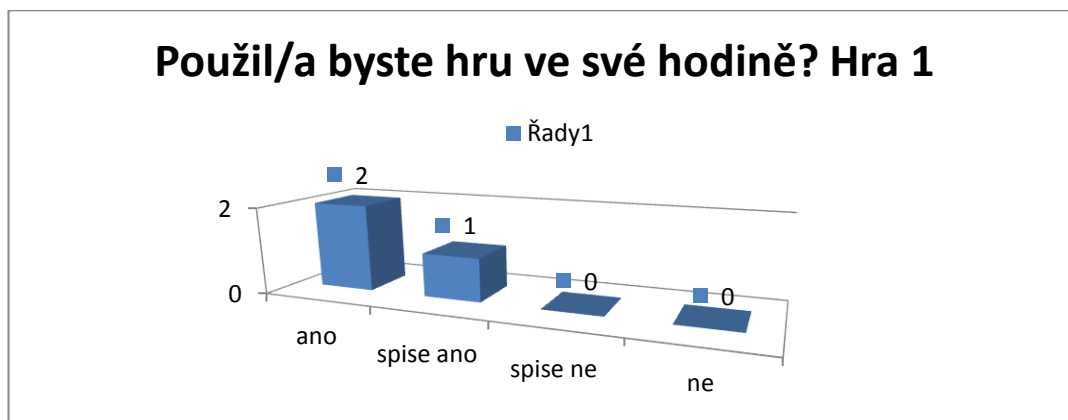
Na následující tři otázky odpovídali respondenti úplně stejně jako na první otázku týkající se realizovaných her. Tedy jejich odpověď byla ano u těchto otázek: Byla žákům pravidla her vysvětlena zřetelně? Pochopili žáci pravidla her? Myslíte si, že žáci byli dostatečně hrou zaujati?

Pak následovala otázka, jaký přínos měly hry pro děti. Jelikož se hry realizovaly ve všech třídách 1. stupně, odpovědi se lišily. Paní učitelka 1. třídy kladně hodnotila přínos obou her. Podle jejího názoru si děti prohloubily již osvojené poznatky a dozvěděly se poznatky nové, také se seznámily s novými hrami.

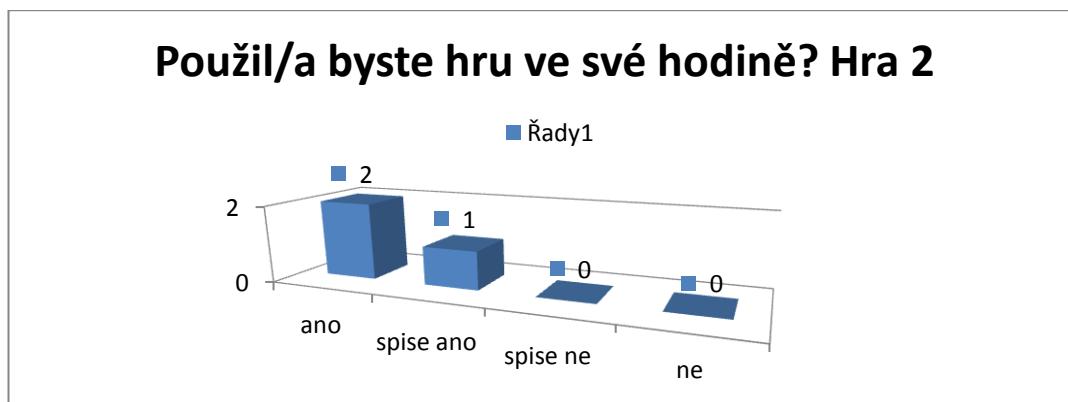
Přínos her ve 2. a 3. třídě: Hra 1 – dobře zvládnutá hra, děti si zopakovaly pravidla dopravní výchovy (pro žáky 2. a 3. třídy měla charakter opakování, zvládnutí již probíraného učiva). Hra 2 – děti mají učivo v prezentovaném rozsahu probrané, tudíž aktivity měly pro ně opakovací charakter.

Přínos ve 4. a 5. třídě: Hra 1 – zajímavá prezentace dopravní problematiky. Hra 2 – paměťová fixace dopravních situací na silnici zábavnou formou. Pěkné! Zajímavá práce ve skupinách!

Následující otázka, zda by použili hru ve své hodině, byla také kladně zodpovězena, i když ne tak jednoznačně jako u předešlých otázek.



Graf 16: Použil/a byste hru ve své hodině? Hra 1



Graf 17: Použil/a byste hru ve své hodině? Hra 2

Poslední otázkou bylo ohodnocení hry známkou 1–5 jako ve škole. Obě hry dostaly od učitelů výborné hodnocení (1).

Poslední otázka, jestli mi chtějí respondenti na závěr ještě něco sdělit, byla dobrovolná. Odpověděli na ni tři učitelé:

1. Hodina byla velmi pěkně připravená, dětem se líbila, nenudily se, všechny děti byly do hry zapojené. Moc se mi líbily i připravené pomůcky, způsob vedení hodiny a hry.
2. Hezká a poutavá prezentace.
3. Děkuje za poutavou dvouhodinovou dopravní výchovu pro děti 4. a 5. třídy naší ZŠ.



## 16 Cíle práce – výsledky 2

Z kladných odpovědí v dotazníku bylo patrné, že se učitelům mnou navržené a realizované dopravní hry líbily. Jejich hodnocení ovlivňovalo i chování a zaujetí dětí pro hry. Z dotazníku jsem se dozvěděla, že hry by díky odpovědi ano ve své hodině použila p. učitelka 1. třídy a p. učitelé ze 4. a 5. třídy. Paní učitelky 2. a 3. třídy zvolily odpověď spíše ano. Z odpovědí na poslední otázku jsem nabyla dojmu, že to pro děti i pro učitele bylo něco nového, nový způsob, jak s dětmi opakovat či v případě dětí z 1. třídy jak děti hravě něco nového naučit. Od samého počátku byly děti hrami opravdu zaujaté, rovněž jejich kladné hodnocení her mě překvapilo a potěšilo. Ve většině případů se jiné než kladné hodnocení týkalo spíš okolních vlivů, např. u hry Dopravní pexeso se některým dětem nelíbilo chování jejich spoluhráčů. U hry Dopravní rozcvička se vyskytoval pouze jeden záporný názor, že otázky byly lehké, a proto se mu hra nelíbila, i když dotyčný žák patřil do třídy, která se k těžším otázkám ani nedostala.

## 17 Diskuse

Ve své bakalářské práci jsem zjišťovala, jaké jsou kvalitativní a kvantitativní parametry dopravní výchovy na ZŠ Josefův Důl, a vytvářela jsem návrhy dvou dopravních her, které jsem na již zmiňované škole i realizovala. Z dotazníků pro rodiče jsem zjistila, jaké povědomí o dopravní výchově rodiče mají, co si pod tímto pojmem představují, jak by se měla podle nich učit a co by se měly děti v rámci dopravní výchovy naučit a co už umí. S učiteli vyučujícími dopravní výchovu jsem na toto téma provedla rozhovory. Zde ohodnotili jak své propojení dopravní výchovy s ostatními předměty, tak i materiální vybavení a úroveň dopravní výchovy na ZŠ Josefův Důl. Ke splnění druhého cíle jsem navrhla hry a po domluvě s panem ředitelem jsem je realizovala ve škole. K objektivnosti hodnocení celé realizace jsem použila dotazníky, které vyplnili učitelé sledující realizované hry.

Před průzkumem bylo stanoveno sedm hypotéz, jejichž platnost se potvrdila z dotazníků pro rodiče. Jelikož jsem průzkum prováděla na menší venkovské škole, bylo pro mne důležité, aby návratnost vyplněných dotazníků byla více než poloviční kvůli validitě výsledků. Z počátku se dotazníky vracely pomalu a jen díky úsilí učitelů se jich nakonec vrátilo 64%.

Většina rodin bydlí na vesnici, jen jeden respondent napsal, že bydlí v menším městě. To značí důležitost dopravní výchovy, protože děti z vesnice nejsou každý den součástí rušné dopravy, a tak se musí naučit, jak se mají v takové dopravě chovat. Už jen proto, že většina rodin vlastní automobil a děti se do města s rodiči dostanou velmi snadno. Proto by dětem měly být předávány základní pravidla bezpečného chování v silničním provozu jak učiteli na základních či lépe už v mateřských školách, tak především rodiči v rodinném prostředí. Správné přecházení silnice či rozhlédnutí se před vstupem do vozovky, barvy na semaforu apod. – to jsou základy, které by měly děti opravdu znát. Většina rodičů přiřazuje největší část z toho, co jejich dítě z dopravní výchovy umí, jako zásluhu školy. V rámci výuky děti jezdí na dopravní hřiště a účastní se dopravních soutěží.

Z dotazníku vyplynulo, že z rodičů, kteří jezdí na kole, méně než polovina nosí helmu, aby mohla jít svým dětem příkladem, část rodičů ji nosí jen občas a zbylí rodiče ji nenosí vůbec. Ještě horší bylo zjištění, že jedno z dětí, které jezdí na kole, nenosí helmu vůbec a další tři děti pouze občas. Toto by rodiče svým dětem neměli dovolit. Pokud dítě nevidí své rodiče nosit cyklistickou helmu, je pak těžší ho naučit, aby ji nosilo pokaždé.

Při rozhovorech s učiteli vyučujícími dopravní výchovu v jednotlivých ročnících jsem zjistila, že materiální vybavení k této výuce mají celkově zajištěno, ale při otázce, co jim v dopravní výchově chybí, uvedli, že vítají modernizaci stávajících učebních pomůcek i poskytování nových doplňujících učebních materiálů. Jednou z připomínek byla absence besed s policií, ale v současné době se pro následující školní rok několik besed zajišťuje. Sami učitelé ohodnotili úroveň DV na jejich škole průměrnou známkou 2,5. Tato hodnota byla ovlivněna ne moc dobrou komunikací mezi pedagogy v rámci propojování dopravní výchovy s vyučovacími předměty.

Z mého pohledu bych hodnotila úroveň dopravní výchovy na ZŠ Josefův Důl lepší dvojkou. Můj názor se tvoří ze zkušenosti při realizaci dopravních her, kdy se mně zdálo vše v pořádku, při hrách děti věděly to, co měly ve svém ročníku vědět. Jako další pozitivní faktor jsou úspěchy v oblastních kolech a postup do krajského kola Dopravní soutěže mladých cyklistů, kterou pořádá organizace BESIP.

Ke splnění druhého cíle jsem musela vymyslet dopravní hry odpovídající 1. stupni ZŠ, aby je mohli hrát žáci od první po pátou třídu. Při vymýšlení první z nich jsem chtěla, aby měla jednoduchá pravidla a zároveň byla flexibilní. To se mi, podle mého názoru, s Dopravní rozcvíčkou povedlo. Díky otázkám, které se dají obměnit, se princip hry může použít i v jiných předmětech. Do této hry jsem volila otázky jak jednoduché, tak i těžší, které byly připraveny jen pro ty nejlepší děti, které ve hře vydrží nejdéle. Při realizaci této hry v 1. třídě jsem byla mile překvapena, že se děti dostaly až k těm těžkým otázkám. Ve 4. a 5. třídě mě trochu při této hře zklamalo, že žáci nedokázali odpovědět na otázku: Mají příkazové značky modrou barvu? I přes nápovědu, jaké značky to jsou (Stezka pro chodce, Stezka pro cyklisty, Příkazový směr jízdy) odpověděli všichni špatně. Při hodnocení této aktivity jsem využila palcovou metodu. Většině dětí se tato hra líbila, hodnotily ji kladně, jako zábavu, něco nového, pohyb. Ti, kterým se hra nelíbila, své hodnocení odůvodnili tím, že hodnotí takto, protože nevyhráli. Jedno záporné hodnocení bylo zajímavé: „Nelíbilo se mi to, protože to byly jen lehké otázky“, přitom dotyčný hodnotitel vypadl ze hry při první těžší otázce. Při vymýšlení druhé hry jsem chtěla, aby byla složitější, tedy spíše pro starší ročníky, aby se nenudily. Na internetu jsem našla dopravní projekt Alarm, kde jsem objevila hru Dopraváček Eda. Jakmile jsem uviděla karty, které se v této hře používají, napadlo mě použít je jako pexeso. Hra Dopraváček Eda je na principu karetní hry Černý Petr. Postupně jsem domyslela podrobná pravidla hry. Karty z internetové podoby jsem dostala do podoby fyzické, pro větší odolnost a lepší manipulaci jsem každou kartu zalaminovala. Úsilí, které jsem na výrobu dvou sad pexesa vynaložila, se mi vyplatilo,

když jsem viděla, jak děti hra baví. I učitelům sledující realizaci se mnou připravené pomůcky líbily. Žáci první třídy mě překvapili i u této hry, kterou jsem pro ně původně považovala za těžkou. Tuto hru jsem s nimi hrát nechtěla, ale jelikož mi paní učitelka poskytla více času, tak jsem po domluvě s ní hru dětem představila s plným zněním pravidel. Děti hru pochopily a při hře její pravidla dodržovaly.

Z realizace obou her mám dobrý pocit. Myslím, že se mi povedlo zaujmout jak děti, tak i učitele sledující realizaci, soudím tak podle vyplněných dotazníků.

## 18 Závěr

Cílem této práce bylo zjistit kvantitativní a kvalitativní parametry dopravní výchovy na Základní škole Josefův Důl a navrhnout a realizovat dopravní hry pro 1. stupeň na již zmiňované škole.

Teoretická část se zabývá výchovou, vývojovými etapami jedince, především etapou mladšího školního věku, kterému je věnována celá bakalářská práce. Tento pojem (mladší školní věk) se u každého psychologa může měnit jak už v jeho názvu, tak v jeho významu. Na kapitoly o škole a vzdělávání navazují kapitoly o mimoškolní výuce a volném čase, dále pak o dopravě a dopravní výchově. Zdůrazňují v nich význam a potřebu dopravní výchovy v důsledku rozšiřujícího se automobilového průmyslu.

Praktická část se zaměřuje na zjištění daných parametrů, a to prostřednictvím dotazníků pro rodiče a rozhovorů s učiteli vyučujícími dopravní výchovu na ZŠ Josefův Důl. Z dotazníků vyplývá, že rodiče přiřazují škole zásluhu za to, co jejich dítě z dopravní výchovy umí, a tedy jí přenechávají odpovědnost za to, co jejich dítě z dopravní výchovy bude umět. Z rozhovorů s učiteli vyplynulo, že potřebné materiály na výuku DV mají k dispozici. V rámci výuky žáci navštěvují dopravní hřiště, a to od druhé třídy.

Navrhla a zrealizovala jsem dvě dopravní hry na celém 1. stupni ZŠ Josefův Důl. Podle hodnocení dětí po každé hře a vzhledem k výsledkům dotazníků pro učitele sledujících průběh herních aktivit se mi realizace her povedla. Hry jsem vymýšlela podle svých potřeb k následné realizaci.

Myslím si, že úroveň dopravní výchovy na ZŠ Josefův Důl je dostačující, děti se v tématu DV orientovaly a pracovaly se zaujetím. Jejich účast na dopravních soutěžích, kde byly úspěšné a dostaly se z okresního do krajského kola, značí jistou úroveň znalostí a dovedností, které také dokázaly na dopravním hřišti.

# Literatura

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 239 s. ISBN 978-80-7367-473-1.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, 776 s. ISBN 80-7178-303-X.

HAVLÍK, Karel. *Psychologie pro řidiče: zásady chování za volantem a prevence dopravní nehodovosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 223 s. ISBN 80-717-8542-3.

HEINRICHOVÁ, Jitka. *Bezpečná cesta do školy: [projekt pro dopravní výchovu dětí]*. Brno: Centrum dopravního výzkumu, 2006, 76 s. ISBN 80-865-0232-5.

HUSÁKOVÁ, Kateřina. *Dopravní výchova jako jedna z forem trávení volného času dětí*. Liberec, 2012. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci.

KOČÁRKOVÁ, Dagmar, SLABÝ, Petr, KOCOUREK, Josef, JACURA, Martin, *Základy dopravního inženýrství*. Praha: ČVUT, 2004. 110 s.

Kronika základní školy Josefův Důl 1

Kronika základní školy Josefův Důl 2

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.

LÍMOVÁ, Lucie. *Teorie dopravní výchovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, 82 s. ISBN 80-246-1157-0.

PAULÍK, Karel. *Základy vývojové psychologie*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2005, 80 s. ISBN 80-736-8039-4.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Průvodce studiem oboru Pedagogika volného času*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2003. ISBN 80-7083-757-8.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 229 s. ISBN 80-717-8295-5.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 322 s. ISBN 978-807-3674-168.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-717-8772-8.

*Sbírka zákonů Česká republika: Úplné znění zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), jak vyplývá z pozdějších změn.* Břeclav: Moraviapress, 2008. ISBN 1211-1244.

ŠTIKAR, Jiří, Jiří HOSKOVEC a Jana ŠMOLÍKOVÁ. *Psychologická prevence nehod: (teorie a praxe)*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006, 218 s. ISBN 80-246-1096-5.

ŠTIKAR, Jiří, Jiří HOSKOVEC a Jana ŠTIKAROVÁ. *Psychologie v dopravě*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003, 275 s. Učební texty (Univerzita Karlova. Filozofická fakulta). ISBN 80-246-0606-2.

ŠTIKAR, Jiří, Milan RYMEŠ, Karel RIEGEL a Jiří HOSKOVEC. *Psychologie ve světě práce*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2003, 461 s. ISBN 80-246-0448-5.

VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova pro 2. a 3. ročník základní školy: 1. díl chodec*. Praha: Fortuna, 2003. ISBN 80-7168-246-2.

VOTRUBA, Josef. *Dopravní výchova pro 4. a 5. ročník základní školy: 2. díl cyklista*. Praha: Fortuna, 2003. ISBN 80-7168-247-0.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Aplikovaná sociální psychologie I: [člověk a sociální instituce]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 384 s. ISBN 80-717-8269-6.

### **Internetové zdroje**

Dopraváček Eda. PROVALILOVÁ, Iva. *Dopravnialarm* [online]. 2009 [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: <http://dopravnialarm.cz/media/file/zs1-dopravacek-eda.pdf>

Dopravní soutěž mladých cyklistů: propozice a pokyny k organizaci. *Ibesip* [online]. 2010 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: [http://www.ibesip.cz/data/web/soubory/dopravni-vychova/souteze/2012/DSMC\\_Propozice.pdf](http://www.ibesip.cz/data/web/soubory/dopravni-vychova/souteze/2012/DSMC_Propozice.pdf)

Dopravní výchova v zahraničí. *Dopravnialarm.cz* [online]. 2009 [cit. 2013-04-22]. Dostupné z: <http://www.dopravnialarm.cz/media/file/dopravni-vychova-v-zahranici.pdf>

Fotogalerie. *Nasejablonecko.cz* [online]. 2010-2011 [cit. 2013-06-03]. Dostupné z: <http://www.nasejablonecko.cz/cz/fotogalerie/?aktualitaId=5433>

František Alexander Elstner. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2013 [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: [http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek\\_Alexander\\_Elstner](http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Alexander_Elstner)

Historie BESIPu. *Ibesip* [online]. 2012 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/cz/besip/o-besip/historie-besipu>

Katedra pedagogiky a psychologie: Pedagogika volného času. *Tul.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-05-07]. Dostupné z: <http://www.kpp.tul.cz/cs/studium-a-kurzy/60>

Podklady k výuce témat dopravní výchovy v základních školách. *Clanky.rvp* [online]. 2012, 28.8.2012 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/16447/PODKLADY-K-VYUCE-TEMAT-DOPRAVNI-VYCHOVY-V-ZAKLADNICH-SKOLACH.html/>

Rámcový vzdělávací program. *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. 2013, 22.4.2013 [cit. 2013-08-09]. Dostupné z: [http://cs.wikipedia.org/wiki/R%C3%A1mcov%C3%BD\\_vzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%AD\\_program](http://cs.wikipedia.org/wiki/R%C3%A1mcov%C3%BD_vzd%C4%9B%C3%A1vac%C3%AD_program)

Úvod do pedagogiky. POSPÍŠIL, Radek. *Is.muni.cz* [online]. 2009 [cit. 2013-04-20]. Dostupné z: [http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/pedf/ps09/uvod\\_ped/web/obecna.html](http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/pedf/ps09/uvod_ped/web/obecna.html)

Žáci základní školy. *Ibesip* [online]. 2012 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/cz/dopravni-vychova/zaci-zakladni-skoly>



# Seznam příloh

<b>Příloha 1</b>	Seznam tabulek
<b>Příloha 2</b>	Seznam obrázků
<b>Příloha 3</b>	Seznam grafů
<b>Příloha 4</b>	Dotazník pro rodiče
<b>Příloha 5</b>	Strukturovaný rozhovor s učiteli – otázky
<b>Příloha 6</b>	Vybraný rozhovor
<b>Příloha 7</b>	Dotazník pro učitele sledující realizaci dopravních her
<b>Příloha 8</b>	Otázky ke hře – Dopravní rozcvička
<b>Příloha 9</b>	Fotodokumentace – realizace dopravních her, kroniky
<b>Příloha 10</b>	Karty ke hře – Dopravní pexeso

## **Příloha 1**

### **Seznam tabulek**

Tabulka 1: Přehled druhů dopravy ze skript: Základy dopravního inženýrství .....	25
Tabulka 2: Přehled obsahů plánů pro zvýšení bezpečnosti.....	36

## **Příloha 2**

### **Seznam obrázků**

Obrázek 1 Didaktický trojúhelník .....	11
Obrázek 2 Budova ZŠ Josefův Důl .....	57

## **Příloha 3**

### **Seznam grafů**

Graf 1: Statistika nehod zaviněných dětmi .....	27
Graf 2: Návratnost dotazníků .....	45
Graf 3: Dosažené vzdělání respondentů .....	46
Graf 4: Místo bydliště .....	47
Graf 5: Řidičské oprávnění .....	47
Graf 7: Pojem dopravní výchova .....	48
Graf 6: Jak často vozíte své dítě automobilem? .....	48
Graf 8: Jak by se měla DV vyučovat? .....	49
Graf 9: Kdo naučil vaše dítě znát dopravní značky? .....	49
Graf 10: Myslíte si, že by dopravní hra mohla přispět k lepšímu pochopení této tematiky? .....	50
Graf 11: Použití helmy při jízdě na kole rodiči .....	50
Graf 12: Používá vaše dítě při jízdě na kole helmu? .....	50
Graf 13: Navštívilo vaše dítě někdy dopravní hřiště? .....	51
Graf 14: Měla studentka hry dostatečně připraveny? Hra 1 .....	62
Graf 15: Měla studentka hry dostatečně připraveny? Hra 2 .....	62
Graf 16: Použil/a byste hru ve své hodině? Hra 1 .....	63
Graf 17: Použil/a byste hru ve své hodině? Hra 2 .....	63



## **Příloha 4      Dotazník pro rodiče**

### **Dotazník pro rodiče**

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku Pedagogiky volného času na TU v Liberci. V současné době píši bakalářskou práci zkoumající parametry dopravní výchovy na 1. stupni ZŠ Josefův Důl.

Ráda bych Vás proto požádala o vyplnění tohoto dotazníku. Zabere Vám to maximálně 15 minut.

Jelikož jde o výzkum, žádám Vás, abyste odpovídal/a pravdivě, stručně a čitelně.

Dotazník je anonymní, prosím, nepodepisujte se.

Zaškrtněte hodící se odpověď.

Děkuji,

Lenka Stoklasová

#### **1. Jste**

a. otec                      b. matka

#### **2. Jaký je Váš věk?**

#### **3. Kolik máte dětí?**

#### **4. Kolik let je vašemu dítěti/vašim dětem?**

#### **5. Kde bydlíte?**

a. vesnice              b. malé město (do 10 000 ob.)      c. velké město (nad 10 000 ob.)

#### **6. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?**

a. ZŠ                      d. VOŠ  
b. SOU                      e. VŠ  
c. SŠ

#### **7. Jste držitelem/držitelkou řidičského průkazu? Pokud ano, jaké skupiny?**

a. ano                      b. ne                      .....

#### **8. Pokud jste na otázku číslo 7 odpověděli ano - kolik let aktivně řídíte?**

#### **9. Máte v rodině automobil?**

a. ano                      b. ne

#### **10. Jak často vozíte své dítě automobilem?**

a. každý den                      d. 1x za 14 dní  
b. obden                      e. jiné – uveďte:  
c. 1x týdně

- 11. Používáte v automobilu dětskou autosedačku?**  
a. ano                      b. ne
- 12. Co si představíte pod pojmem dopravní výchova?**
- 13. Co by podle Vás v dopravní výchově dětí nemělo chybět?**
- 14. Co si myslíte, že Vaše dítě umí z dopravní výchovy?**
- 15. Jak by se podle Vás měla dopravní výchova vyučovat?**  
a. venku (hřiště...)      b. ve třídě      c. za pomoci výkladu, videa, názorných ukázek
- 16. Umí Vaše dítě jezdit na kole?**  
a. ano                      b. ne
- 17. Pokud jste na otázku číslo 16 odpověděli ano, kdo ho to naučil?**
- 18. Kdo Vaše dítě naučil znát dopravní značky a předpisy potřebné k jízdě na kole?**  
a. rodiče                  b. škola                  c. kamarádi                  d. jiné – uveďte:
- 19. Myslíte si, že by dopravní hra mohla přispět k pochopení a zvládnutí této tematiky?**  
a. rozhodně ano          b. spíše ano          c. spíše ne          d. rozhodně ne
- 20. Používá Vaše dítě při jízdě na kole helmu?**  
a. ano                      b. občas                  c. ne
- 21. Používáte vy při jízdě na kole helmu?**  
a. ano                      b. občas                  c. ne                      d. nejždím na kole
- 22. Navštívilo Vaše dítě někdy dopravní hřiště?**  
a. ano                      b. ne
- 23. Co si myslíte o dopravním hřišti? (užitečnost...)**
- 24. Jaká dopravní hřiště ve svém okolí znáte?**

Velice děkuji za Váš čas,

Lenka Stoklasová

**Příloha 5      Strukturovaný rozhovor s učiteli dopravní výchovy na 1. stupni**

**Strukturovaný rozhovor  
s učiteli dopravní výchovy na 1. stupni**

1. Pohlaví
2. Věk
3. Kolik let aktivně učíte? Jaká je Vaše aprobace?
4. Kolik let z toho učíte na 1. stupni?
5. Vlastníte řidičský průkaz? Kolik let aktivně řídíte?
6. Co si představíte pod pojmem dopravní výchova?
7. Do jakých předmětů zařazujete dopravní výchovu (DV)?
8. Jaké metody využíváte při výuce DV?
9. Jaké pomůcky k výuce dopravní výchovy používáte?
10. Chybí Vám ve škole nějaké materiály k výuce DV?
11. Navštěvujete s dětmi dopravní hřiště? Kde, jak často? Činnosti na dopravním hřišti.
12. Účastníte se s žáky 1. stupně dopravních soutěží? Jakých? V čem spočívají?
13. Co Vám osobně ve výuce dopravní výchovy chybí?
14. Kolik hodin by podle Vás bylo optimálních pro výuku dopravní výchovy?
15. Jak hodnotíte úroveň DV na 1. stupni na Vaší škole? (škála 1-5 jako ve škole)  
Proč?

## **Příloha 6      Rozhovor s učitelkou**

**Pohlaví** žena, věk 40 let

**Kolik let aktivně učíte? Jaká je Vaše aprobace?** 12 let, 1. stupeň učitelství + SPUCH

**Kolik let z toho učíte na 1. stupni?** 12 let

**Vlastníte řidičský průkaz? Kolik let aktivně řídíte?** Ano, 5 let, jsem sváteční řidič

**Co si představíte pod pojmem dopravní výchova?** Chování v dopravě – cyklista, chodec

**Do jakých předmětů zařazujete dopravní výchovu (DV)?** Zařazuji do prvouky, tělesné výchovy, čtení, pracovní činnosti – snažím se, aby prostupovala všemi předměty.

**Jaké metody využíváte při výuce DV?** Dostupné tedy výklad, učebnice, pracovní listy, interaktivní tabule, promítání naučných filmů např. Kostičky.

**Jaké pomůcky k výuce dopravní výchovy používáte?** Využívám dopravní značky – karty, modely, stavebnice - město, doprava, DVD filmy.

**Chybí Vám ve škole nějaké materiály k výuce DV?** Uvítala bych interaktivní programy pro výuku.

**Navštěvujete s dětmi dopravní hřiště? Kde, jak často? Činnosti na dopravním hřišti.** Ano navštěvujeme s dětmi dopravní hřiště, já s 2. a 3. třídou, navštívíme dopravní hřiště 2x za rok tedy 2 lekce s tématem chodec.

**Účastníte se s žáky 1. stupně dopravních soutěží? Jakých? V čem spočívají?** Ano žáci 4. a 5. třídy se účastní dopravní soutěže organizované – Městskou policií a organizací BESIP.

**Co Vám osobně ve výuce dopravní výchovy chybí?** Čas na výuku mi chybí, hry, stavebnice, hravé podněty.

**Kolik hodin by podle Vás bylo optimálních pro výuku dopravní výchovy?** 10 – 15 hodin za pololetí, ve více hodinách by už nebylo co říkat nového.

**Jak hodnotíte úroveň DV na 1. stupni na Vaší škole? (škála 1-5 jako ve škole)**

**Proč?** Hodnotila bych známkou 2,5.





**31. Byla žákům pravidla her vysvětlena zřetelně?**

Hra 1 – a. ano                      b. spíše ano                      c. spíše ne                      d. ne

Hra 2 – a. ano                      b. spíše ano                      c. spíše ne                      d. ne

**32. Pochopili žáci pravidla her?**

Hra 1 – a. ano                      b. spíše ano                      c. spíše ne                      d. ne

Hra 2 – a. ano                      b. spíše ano                      c. spíše ne                      d. ne

**33. Myslíte si, že žáci byli dostatečně hrou zaujati?**

Hra 1 – a. ano                      b. spíše ano                      c. spíše ne                      d. ne

Hra 2 – a. ano                      b. spíše ano                      c. spíše ne                      d. ne

**34. Jaký přínos měly hry pro děti?**

Hra 1

Hra 2

**35. Použil/a byste hru ve své hodině?**

Hra 1 – a. ano                      b. spíše ano                      c. spíše ne                      d. ne

Hra 2 – a. ano                      b. spíše ano                      c. spíše ne                      d. ne

**36. Ohodnoťte hry známkou jako ve škole. (1 – výborná, 5 – nedostačující)**

Hra 1                      1                      2                      3                      4                      5

Hra 2                      1                      2                      3                      4                      5

**37. Chcete mi na závěr něco sdělit?**

Velice děkuji za Váš čas,

Lenka Stoklasová

## **Příloha 8      Otázky k dopravní rozcvičce**

Při tvorbě otázek jsem se inspirovala knihami Dopravní výchova pro 2. a 3. ročník základní školy 1. díl chodec a Dopravní výchova pro 4. a 5. ročník 2. díl cyklista.

### **Otázky hra Dopravní rozcvička**

1. Musíme v autě být připoutáni?
2. Má semafor čtyři světla?
3. Musíte mít při jízdě na kole cyklistickou přilbu?
4. Musíme se při přecházení silnice rozhlédnout?
5. Je silnice vhodné místo pro hraní si?
6. Může se při jízdě vlakem, autobusem stát na sedačkách?
7. Je číslo na policii 151?
8. Potřebujete přejít silnici, ale přechod je o kousek dál než teď stojíte, musíte přejít po přechodu?
9. Na semaforu u přechodu svítí červená, můžete jít?
10. Patří mezi barvy na semaforu pro chodce oranžová?
11. Jste účastníky provozu, když jdete po chodníku?
12. Chodí se po chodníku vlevo?
13. Mají příkazové značky modrou barvu?
14. Má přední odrazka na kole červenou barvu?
15. Mají výstražné značky tvar trojúhelníku?
16. Mohou jezdit auta po stezce pro chodce?
17. Existují pro chodce nadchody/podchody?

## Příloha 9 Fotodokumentace – realizace her



Obrázek 3 Dopravní rozcvička 2. a 3. třída



Obrázek 4 Hodnocení hry Dopravní rozcvička 4. a 5. třída



Obrázek 5 Dopravní pexeso 4. a 5. třída



Obrázek 7 Hodnocení Dopravního pexesa 2. a 3. třída



Obrázek 6 Dopravní pexeso a kresba dopravní situace 4. a 5. třída





**Obrázek 8 Dopravní rozevička 1. třída**



**Obrázek 9 Dopravní rozevička hodnocení 1. třída**



**Obrázek 10 Dopravní pexeso 1. třída**



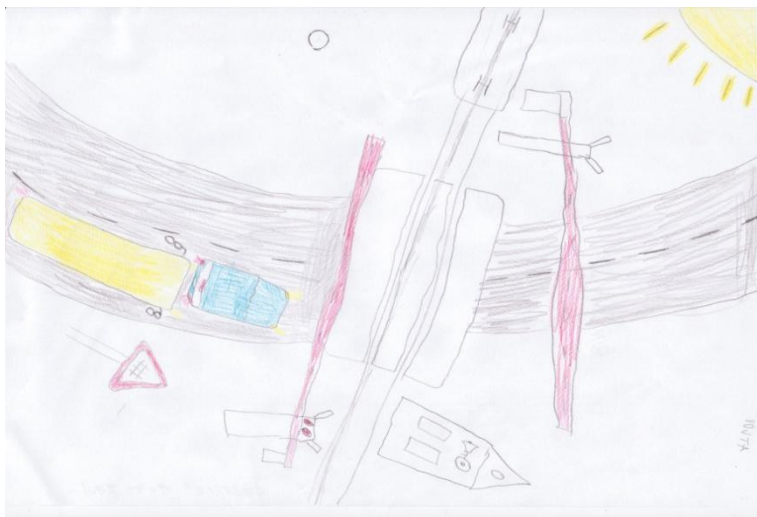
**Obrázek 11 Dopravní pexeso hodnocení 1. třída**



**Obrázek 12 Kresba dopravní situace 1. třída SPRÁVNĚ PŘECHÁZENÍ**



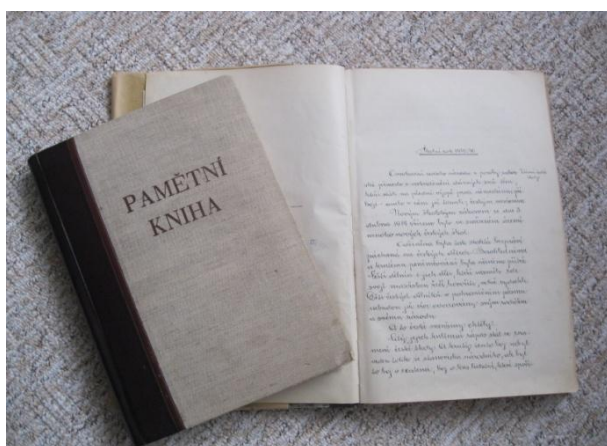
**Obrázek 12 Kresba dopravní situace 1. třída PŘÍPOUTÁNÍ V AUTOMOBILU**



Obrázek 13 Kresba dopravní situace 3. třída PŘEJEZD



Obrázek 14 Kresba dopravní situace 5. třída SPRÁVNÉ MÍSTO NA HRANÍ



Obrázek 15 Kroniky ZŠ Josefův Důl



Obrázek 16 Kroniky ZŠ Josefův Důl

## Příloha 10 Karty na hru Dopravní pexeso

37 karet ke hře Dopravní pexeso se rozkládá na následujících pěti stranách.



